



**T.C.
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU**

**TÜRKİYE YÜKSEKÖĞRETİM ULUSAL
YETERLİKLER ÇERÇEVESİ
(TYUYÇ)**

**ARA RAPORU
S.1**

**Yükseköğretim Ulusal Yeterlikler Çerçevesi
Komisyonu
&
Çalışma Grubu**

Ocak 2009

YÜKSEKÖĞRETİM ULUSAL YETERLİKLER KOMİSYONU ÜYELERİ

Prof. Dr. Atilla ERİŞ (Yürütücü)	Yükseköğretim Kurulu
Prof. Dr. Ali Ekrem ÖZKUL	Yükseköğretim Kurulu
Prof. Dr. Berrak KURTULUŞ	Yükseköğretim Kurulu
Prof. Dr. Durmuş GÜNAY	Yükseköğretim Kurulu
Prof. Dr. Fikret ŞENSES	Yükseköğretim Kurulu
Doç. Dr. Ömer DEMİR	Yükseköğretim Kurulu
Prof. Dr. Atabay DÜZENLİ	Çukurova Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet DURMAN	Sakarya Üniversitesi
Prof. Dr. Muzaffer ELMAS	Sakarya Üniversitesi
Prof. Dr. Tunçalp ÖZGEN	Yükseköğretim Kurulu

YÜKSEKÖĞRETİM ULUSAL YETERLİKLER ÇALIŞMA GRUBU ÜYELERİ

Prof. Dr. Mehmet DURMAN (Yürütücü)	Sakarya Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet SELAMOĞLU	Kocaeli Üniversitesi
Prof. Dr. Atabay DÜZENLİ	Çukurova Üniversitesi
Prof. Dr. Gönül AKÇAMETE	Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Hasan MANDAL	Anadolu Üniversitesi
Prof. Dr. Koray BODUROĞLU	Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Lerzan ÖZKALE	İstanbul Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. M. Emin KÖKTAŞ	Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Miraç AKÇAY	Karadeniz Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Muzaffer ELMAS	Sakarya Üniversitesi
Prof. Dr. Nuran ÖZYER	Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Selda ÖNDEROĞLU	Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Zafer GÜL	Marmara Üniversitesi

Teşekkür

Yükseköğretim Ulusal Yeterlikler Komisyonu ve Çalışma Grubu Üyeleri olarak, çalışmalarımıza vermiş oldukları destek ve katkıları için, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığına, Komisyon ve Çalışma Grubu üyelerimizin bağlı oldukları Üniversite Rektörlüklerine, 2006 yılında UYÇ çalışmalarını başlatan UYÇ Komisyonu üyelerine, 2007-2008 ve 2008-2009 yılları Ulusal Bologna Uzmanları Takımı üyelerine ve Yükseköğretim Kurulu AB ve Uluslararası İlişkiler Ofisi uzmanlarına teşekkür ederiz.

1. GİRİŞ

Dünyada 20. yüzyılın son çeyreğinde hızlanan bilgiye dayalı küresel ekonomik yarış ile birlikte bilişim ve iletişim teknolojilerinde yaşanan önemli gelişmeler, ülkelerin her alanda olduğu gibi yükseköğretim alanında da sistemlerini yeniden değerlendirmelerini ve gelişmeler ışığında yeniden yapılandırmalarını beraberinde getirmiştir.

Bu değişim özellikle, yükseköğretim ve araştırmada giderek rekabet gücünü kaybeden ve 2010 yılına kadar dinamik ve etkin bir bilgi toplumu ve ekonomisi olmayı hedefleyen Avrupa düzeyinde Lizbon (1997) ve Bologna (1999) Süreçleri ile önemli bir hız kazanmıştır. Avrupa ülkeleri, Türkiye'nin de dahil olduğu bu iki önemli sürecin sunmuş olduğu ortak anlayış, ilke ve yaklaşımlar çerçevesinde yükseköğretim sistemlerini yeniden gözden geçirmekte ve yeniden yapılandırmaktadır.

Yükseköğretim Yeterliklerinin Tanınmasına İlişkin Avrupa Konseyi/UNESCO Sözleşmesi (Lizbon Tanıma Sözleşmesi) ile başlayan Lizbon Süreci, Avrupa Birliği'ne üye ülkeler ile birlikte EFTA/EEA ve aday ülkeleri içine alan coğrafyada dinamik ve rekabet gücü yüksek bilgiye dayalı dünyanın en güçlü ekonomisini oluşturmak ve bu doğrultuda Avrupa bilgi toplumunun ihtiyaçlarına uygun insan gücü yetiştirmek, mesleki eğitimi desteklemek ve mezunlara daha fazla istihdam yaratabilmek için yaşam boyu öğrenim ile ilişkilendirilmiş bir Avrupa Yükseköğretim Sisteminin oluşturulmasını hedeflerken, Bologna Süreci ortak ekonomik ve sosyal hedefler doğrultusunda günümüzde 46 ülkenin dahil olduğu daha geniş Avrupa coğrafyasında eğitim-öğretim sistemlerini birbiri ile uyumlu, kolay anlaşılır, ulusal ve uluslararası bir çerçevede tanınır duruma getirilmesini ve Avrupa topluluğunun ihtiyaçlarına uygun Avrupa Yükseköğretim Alanı'nın (AYA) oluşturulmasını hedeflemektedir. Her iki süreç de yükseköğretimin ulusal ve uluslararası boyutta karşılaştırılabilirlik ve şeffaflığın sağlanmasında, öğrencilerin ve mezunların hareketliliğinin kolaylaştırılmasında, yükseköğretimin yeniden yapılandırılması ve kalite düzeylerinin geliştirilmesinde önemli ve değerli araçlar sunmaktadır. Bu kapsamda her iki sürecin de önemli çalışma ve eylem konularından biri, aynı hedef doğrultusunda ancak farklı yaklaşımlarla geliştirilen "Avrupa Yeterlikler Çerçevesi" ve bu çerçeveler ile ilişkilendirilmiş "Ulusal Yeterlikler Çerçevesi (UYÇ)"dir. Bu yeterlikler çerçeveleri ile Avrupa Yükseköğretim Sistemleri arasında karşılaştırılabilirlik ve şeffaflığın sağlanması, öğrencilerin ve öğretim elemanlarının yükseköğretim sistemleri içinde ve arasında hareketliliğinin kolaylaştırılması, öğrenme çıktıları, kredi ve iş yüküne dayalı eğitim programları ve modüllerinin geliştirilmesi için yükseköğretim kurumlarının teşvik edilmesi, yükseköğretim yeterlikleri ile yaygın ve resmi olmayan öğrenme, tecrübe yoluyla kazanılmış yeterliklerin tanınması ve yaşam boyu öğrenimin yaygınlaştırılması öngörülmektedir.

Avrupa Yükseköğretim Alanı (AYA) için geliştirilen Avrupa Yükseköğretim Alanı

Yeterlikler Çerçevesi (QF-EHEA) Bologna sürecinde ülkelerin yükseköğretim sistemlerinin kolay anlaşılabilirliği ve karşılaştırılabilirliği için Mayıs 2005'te Bergen'de toplanan Bakanlar zirvesinde kabul edilmiştir. Lizbon Sürecinde geliştirilen Yaşamboyu Öğrenim Avrupa Yeterlikler Çerçevesi (EQF-LLL) ise 2004 ve 2006 yıllarındaki Avrupa Konseyi ve Komisyonu kararları ile olgunlaştırılmış ve Avrupa düzeyinde geniş bir istişare süreci sonrasında Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Birliği Konseyi tarafından 23 Nisan 2008 tarihinde resmi olarak kabul edilmiştir. Her iki çerçeve de ülkelerin, ulusal yeterlikler çerçevelerini karşılaştırmak için referans gösterebilecekleri üst çerçevelerdir. Buna ek olarak, Avrupa yeterlikler çerçeveleri, uluslararası sektör organizasyonlarına yeterlik sistemlerini ortak bir Avrupa referans noktasıyla ilişkilendirmelerine ve bu yolla uluslararası sektör yeterlikleri ile ulusal yeterlik sistemleri arasındaki ilişkiyi gösterme olanağı sağlayacağı, bu nedenle çalışan, mezun ve öğrencilerin hayat boyu öğrenme ile birlikte istihdam edilebilirliğini, hareketliliğini ve sosyal entegrasyonunu geliştirme gibi daha geniş kapsamlı hedeflere de katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Diğer taraftan, bu çerçevelerin eğitim ve öğretim sistemlerinin modernizasyonuna, eğitim, öğretim ve istihdam arasındaki ilişkinin geliştirilmesine ve deneyimle kazanılan öğrenme çıktılarının geçerliliğine öncülük etmek suretiyle resmi, örgün ve yaygın öğrenme arasında gerekli köprüleri kurmaya katkıda bulunması amaçlanmaktadır. Bu süreçlerin şeffaf kalite güvence sistemleri ile desteklenerek bilgi alışverişinin sağlayacak, karşılıklı güvenin kurulmasına yardımcı olacak ve geliştirilen çerçevelerin uygulanabilirliğini destekleyecek süreçler olarak tasarlanması öngörülmektedir.

Her iki çerçevenin de başlangıç olarak amaçları ve yeterliklerin tanımlanmasında kullanılan düzey tanımlayıcıları farklılık göstermelerine rağmen yaklaşımları ve hedefleri ortaktır. Bu nedenle iki çerçeve yükseköğretim düzeylerinin tanımlanmasında birbirleriyle ilişkilendirilebilmektedir; EQF-LLL'in 5 ila 8. düzeyleri, yükseköğretim yeterlikleri için de uygulanabilmektedir. Nitekim, 17-18 Mayıs 2007 tarihlerinde gerçekleştirilen Bologna Bakanlar Konferansında kabul edilen "Londra Bildirgesi"nde QF-EHEA ile uyumlu ulusal yeterlikler çerçevelerinin, AB Komisyonunun EQF-LLL önerisi ile de uyumlu olacağı ifade edilmektedir. Bu nedenle her iki çerçeve de ulusal yeterlikler çerçevelerinin oluşturulmasında kullanılabilir. Ancak hangi çerçeve esas alınırsa alınsın oluşturulacak olan ulusal yeterlikler çerçevelerinin diğeri ile de ilişkilendirilmesi gerekmektedir.

Bu kapsamda Lizbon ve/veya Bologna süreçlerine dahil olan ülkeler kendi yükseköğretim sistemlerine uygun olan çerçevelerden birini esas alarak, ulusal yeterlikler çerçevelerini hazırlamaları ve 2010 yılına kadar QF-EHEA ve/veya EQF-LLL çerçeveleri düzeyleri ile ilişkilendirmeleri, ulusal mevzuat, idari süreçler ve şeffaf yöntemler ile uygulamaya koymaları gerekmektedir.

2001 yılında Bologna sürecine dahil olan ve 2004 yılında Lizbon Tanıma Sözleşmesini imzalayan ve 2007 yılında onaylayarak yürürlüğe koyan Türkiye’de, bu gelişmeler ışığında ulusal yeterlikler çerçevesi oluşturma süreci, 2006 yılında Yükseköğretim Kurulu tarafından kurulan bir Komisyon tarafından başlatılmıştır. Komisyon, ilk UYÇ taslak çalışmasını 2007 yılında tamamlamış ve yükseköğretim kurumlarının görüşlerine sunmuştur. 10.07.2008 tarihinde Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından UYÇ çalışmalarını sürdürmek üzere Komisyon üyeleri yenilenmiş ve Komisyon çalışmalarına destek vermek üzere “Yükseköğretim Yeterlikler Çalışma Grubu” kurularak, ilgili alandaki hazırlık çalışmaları yeniden başlatılmıştır.

Ulusal Yeterlikler Komisyonu ve Çalışma Grubu kurulduğu tarihten günümüze kadar çalışmalarını ağırlıklı olarak UYÇ’nin oluşturulma süreci ve tasarımı üzerinde sürdürmüştür. Bu kapsamda, Türkiye Yükseköğretim Sistemi’nin yapısı, düzeyleri, her bir düzey içerisinde verilen dereceler (profiller) ve UYÇ’nin tasarımının içermesi gereken genel unsurlar göz önünde tutularak, UYÇ’nin oluşturulma sürecinde yaşam boyu öğrenimi ve mesleki eğitimi de içeren EQF-LLL yaklaşımı benimsenmiş ve Türkiye Yükseköğretim Ulusal Yeterlikler Çerçevesi (TYUYÇ) kapsamında lisans, yüksek lisans ve doktora seviyeleri için öğrenme çıktıları, EQF-LLL düzey tanımlayıcıları kullanılarak paydaş görüşlerine sunulmak üzere bu taslak rapor hazırlanmıştır.

Türkiye Yükseköğretim Sistemindeki mevcut mesleki eğitim (Meslek Yüksekokulları ve bir mesleğe yönelik öğretim yapan yüksekokullar, vb.) yeterliklerinin TYUYÇ kapsamında tanımlanması şimdilik bu ara rapor kapsamı dışında tutulmuştur. Bu yeterliklerin tanımlanması süreci, bu alanda raporda yer alan önerilerin ilgili paydaşlar ile tartışılması sonrasında başlatılacaktır.

Komisyon ve Çalışma Grubu tarafından belirlenen takvime göre UYÇ’nin Mart 2009 yılında onaylanmak üzere Yükseköğretim Kurulu’na sunulması planlanmaktadır. Bu süre içerisinde Raporda yer alan çalışmaların ve önerilerin yükseköğretim ile ilgili tüm iç ve dış paydaşlar tarafından tartışılması, yapılacak olan eleştiri ve öneriler Türkiye Yükseköğretim Sistemi’nin yeterliklere dayalı yeniden tanımlanmasında ve yapılandırılmasında önemli ve değerli katkılar sağlayacaktır.

1.1. Dokümanın Amacı

Bu doküman bir ara rapor olup, Lizbon ve Bologna Süreçleri kapsamında geliştirilmiş olan Avrupa Yükseköğretim Yeterlikler Çerçevesi ile ilişkilendirilebilecek bir Türkiye Yükseköğretim Ulusal Yeterlikler Çerçevesi (TYUYÇ) oluşturulabilmesi için ulusal düzeyde günümüze kadar bu alanda yapılan çalışmaları ve ilgili önerileri açıklamakta olup, bu ve bundan sonraki süreçte yapılması gereken çalışmalar ile ilgili iç ve dış paydaşların görüş ve önerilerinin alınması için hazırlanmıştır.

1.2. Dokümanın Kapsamı

Doküman, Türkiye Yükseköğretim Ulusal Yeterlikler Çerçevesi (TYUYÇ) oluşturma sürecinde, Avrupa Yükseköğretim Yeterlikler Çerçevesi ile uyumlu TYUYÇ'nin tasarımına yönelik önerileri ve bu çerçevede lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyleri için öğrenme çıktıları ile ifade edilen yeterliklerin tanımlanmasına yönelik günümüze kadar yapılan çalışmaları kapsamaktadır.

2. TANIMLAR VE KAVRAMLAR¹

Avrupa: Bologna Deklarasyonu'nu imzalayan ülkeler anlamında kullanılmaktadır.

Avrupa Kredi Transfer ve Biriktirme Sistemi-AKTS (European Credit Transfer and Accumulation System-ECTS): Avrupa ülkeleri arasında kredi transferi ile eğitim sistemlerinin şeffaflığını arttırmak, öğrenci hareketliliğini kolaylaştırmak ve genel olarak bir akademik yıl içerisinde bir öğretim programından hedeflenen öğrenme çıktılarına ulaşabilmek için öğrenenin harcadığı zamanın (iş yükünün) 60 kredi olarak kabul edildiği ve derslerin kredilendirildiği kredi sistemidir.

Avrupa Pasaportu (Europass)²: Yeterliklerin Avrupa'da (Avrupa Birliği, EFTA/EEA ve aday ülkeler) açıkça ve kolayca anlaşılmasını sağlamak ve bu sayede mezunların ve öğrencilerin istihdamını ve hareketliliğini arttırmak amacıyla Avrupa Parlamentosunun ve Konseyin 15 Aralık 2004 tarihli kararıyla kullanılmaya başlanan, ikisi (Özgeçmiş ve Dil Pasaportu) kişisel ve üçü (Sertifika Eki, Diploma Eki ve Hareketlilik) yetkili kurumlar tarafından onaylı toplam beş belgeden oluşan kişilerin beceri ve yeterliklerini açıkça tanımlayan evrak takımındır.

Avrupa Yaşamboyu Öğrenme Yeterlikler Çerçevesi (European Qualifications Framework for Lifelong Learning, EQF-LLL): Avrupa'daki farklı ülkeler ve sistemler arasında yeterliklerin daha okunabilir ve anlaşılabilir olması için bir tercüme aracı görevi gören; ülkelerin yeterlik sistemlerini birbirine bağlayan ortak bir Avrupa başvuru çerçevesidir. İki temel aracı vardır: yerli halkı, farklı ülkeler arasında hareketliliğe teşvik etmek ve onların yaşamboyu öğrenmelerini kolaylaştırmak. Öneri, yasal olarak Nisan 2008'de yürürlüğe girmiştir. Ülkelerin ulusal yeterlik sistemlerini EQF-LLL ile uyumlu hale getirmeleri için önerilen hedef tarihi 2010; ülkelerin ulusal yeterliklerinin EQF-LLL ile uyumluluğunu belgelendirmeleri için de 2012 olarak belirlenmiştir. EQF-LLL farklı ülkelerin ulusal yeterlik sistemlerini ve çerçevelerini ortak bir Avrupa referansı (sekiz referans düzeyi) etrafında toplamayı hedeflemektedir. Bu referans düzeyleri, temelden (Düzye 1, örn. ilköğretim), ileri dereceye (Düzye 8, örn. Doktora) kadar tüm ulusal yeterlikleri kapsamaktadır. Yaşamboyu öğrenmeyi teşvik edecek bir araç olarak EQF-LLL, genel, mesleki ve akademik eğitim ve öğretimin tüm yeterlik düzeylerini kapsar. Buna ek olarak, başlangıç eğitimi ile sürekli eğitim ve öğretimlerde kazanılan yeterlikler de bu çerçeve kapsamında değerlendirilebilir. EQF-LLL'in sekiz referans düzeyi öğrenme çıktıları ile tanımlanmıştır. EQF'de öğrenme çıktısı, öğrencinin öğrenme süreci sonunda bildiği, anladığı ve yapabildiği şeyler olarak tanımlanır. Bu yüzden, EQF-LLL öğrenim süresi gibi öğrenme girdilerine değil, öğrenme sonuçlarına odaklanmıştır. Yeterlikler üç kategoride belirtilir: Bilgi (knowledge), beceri (skill) ve yetkinlik (competence). Bu da gösterir ki, yeterlikler, farklı kombinasyonlarda kuramsal ve

¹ Alfabetik sırada verimiştir.

² <http://europass.cedefop.europa.eu/>

uygulamalı bilgi, kavramsal ve uygulamalı beceriler ve başkalarıyla çalışılan ortamlarda gerekli olan sosyal yeterlikleri de içeren geniş bir öğrenme çıktısı sahasını kapsamaktadır.

Avrupa Yükseköğretim Alanı-AYA (European Higher Education Area- EHEA):

Avrupa düzeyinde yükseköğretim sistemlerinin farklılıklarını ve yükseköğretim kurumlarının özerkliklerini koruyarak, Avrupa toplumunun ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarına uygun, ortak referans noktalarına dayalı anlaşılabilir, karşılaştırılabilir ulusal yükseköğretim sistemleri oluşturmak, yükseköğretim kurumları arasında işbirliğini, hareketliliği ve mezunların istihdam edilebilirliğini arttırmak ve bu sayede yükseköğretimde Avrupa boyutunu öne çıkarmak için Bologna Sürecine dahil ülkelerin Eğitim Bakanlarının 19 Haziran 1999 tarihli ortak deklarasyonu ile başlattıkları Avrupa ülkelerinin yükseköğretim yapılanmasıdır.

Avrupa Yükseköğretim Alanı Yeterlikler Çerçevesi (The Overarching Framework for Qualifications of EHEA, QF-EHEA):

Mayıs 2005'te Bergen'de Bologna Sürecine üye, 45 ülkenin Eğitim Bakanları tarafından benimsenmiş, Avrupa ulusal yükseköğretim yeterlik çerçeveleri ve bunların içerdiği yeterlikler arasındaki ilişkiyi şeffaflaştırmayı amaçlayan ve yükseköğretimin her düzeyi sonunda kazanılması gereken öğrenme çıktılarının "Dublin Düzey Tanımlayıcıları" ile tanımlandığı genel kapsamlı bir çerçevedir. Ulusal yeterlikler çerçeveleri arasında birleştirici bir mekanizma olarak yalnızca yükseköğretim için tasarlanmıştır.

Beceri (Skill): Bilgiyi uygulayabilme, problemleri çözebilme ve görevleri tamamlayabilme yeteneğidir. EQF-LLL kapsamında beceriler, bilişsel (mantıksal, sezgisel ve yaratıcı düşünce) veya uygulamalı (el becerisi ve yöntem, materyal, araç gereç kullanabilme) olarak tanımlanmaktadır.

Bilgi (knowledge): Verilerin öğrenme yoluyla özümsemesidir. Herhangi bir çalışma veya araştırma alanı ile ilgili gerçeklerin, ilkelerin, teorilerin ve uygulamaların bütünüdür. EQF-LLL kapsamında "bilgi" kuramsal ve/veya uygulamalı olarak tanımlanmaktadır.

Bologna Süreci (Bologna Process): Rekabetçi ve dinamik bilgi tabanlı bir Avrupa ekonomisi hedefi doğrultusunda "Avrupa Yükseköğretim Alanı"nı oluşturmak ve bu kapsamda Avrupa boyutunda yükseköğretim kurumlarının yeniden yapılanması ve yükseköğretimde şeffaflık, hareketlilik ve akademik derecelerin tanınmasını sağlamak için Avrupa düzeyinde 29 ülkenin Eğitim Bakanlarının 19 Haziran 1999 tarihli ortak deklarasyonu ile Bologna'da başlatılan ve 2010 yılında tamamlanması öngörülen süreçtir. 2007 yılı itibariyle 46 ülke sürece dahil olmuştur.

Diploma Eki-DE (Diploma Supplement-DS): Uluslararası şeffaflığı, akademik ve mesleki yeterliklerin tanınmasını kolaylaştırmak amacıyla Avrupa Komisyonu, Avrupa

Konseyi ve UNESCO/CEPES tarafından geliştirilen bir model çerçevesinde bir yükseköğretim programından mezun olanların diplomalarına ek olarak verilen ve mezun olunan programın niteliği, düzeyi, içeriği ve kapsamı hakkında bilgi veren belgedir.

Düzeyle (Cycles/Levels): Düzey tanımlayıcıları kullanılarak oluşturulan, temel yeterliklere karşılık gelen ve onların gelişimini gösteren birbirini izleyen genel yeterlik gruplarıdır. Bologna Sürecinde yükseköğretim üç düzeye ayrılmıştır. Birinci düzey (first cycle) 3 ya da 4 yıldan oluşan lisans derecesini, ikinci düzey (second cycle) 1-2 yıl süreli yüksek lisans derecesini ve üçüncü düzey (third cycle) 3-4 yıldan oluşan doktora derecesini tanımlamaktadır. Ayrıca birinci düzeyin içinde ya da onunla ilişkilendirilmiş kısa dönem (short cycle) önlisans derecesi tarif edilmiştir. EQF-LLL için sekiz düzey tanımlanmıştır. İlk dördü, ilk ve ortaöğretim ile ilgili olup, yükseköğretimle ilgili düzeylerin ilki olan beşinci düzey önlisans derecesini (Bologna Sürecinde kısa dönem), altıncı düzey lisans derecesini (Bologna Sürecinde birinci düzey), yedinci düzey yüksek lisans derecesini (Bologna Sürecinde ikinci düzey) ve sekizinci düzey doktora derecesini (Bologna Sürecinde üçüncü düzey) tanımlamaktadır.

Düzey Tanımlayıcıları (Level Descriptors): QF-EHEA içinde, bilgi ve kavrama, bilinenlerin ve kavrananların uygulanması, inisiyatif getirebilme, karar verebilme, öğrenmeyi öğrenme ve iletişim becerileri gibi genel öğrenme çıktıları ve EQF-LLL içinde bilgi (knowledge), beceri (skill) ve yetkinlik (competence) gibi genel çıktıları ifade eden tanımlayıcılarıdır.

Hareketlilik (Mobility): Ulusal ya da uluslararası değişim programları kapsamında öğrenci, öğretim elemanları ve idari personelin çalışmalarının belli bir dönemini buldukları şehir/ülkenin dışında devam ettirmeleridir.

İş Yüğü (Workload): Öğrenme çıktılarının başarılabilmesi için gerekebilecek dersler, seminerler, sunumlar, uygulamalar, özel dersler, bilgi toplama, araştırma vb. öğrenme aktivitelerinin niceliksel ölçüsüdür.

Kalite Güvencesi (Quality Assurance-QA): Bir yükseköğretim kurumunun ve/veya eğitim program/programlarının Yükseköğretimde Avrupa Kalite Güvencesi İlke ve Standartları kapsamında tanımlanmış iç ve dış kalite standartları ile uyumlu kalite/performans süreçlerini tam olarak yerine getirdiğine dair güvence sağlayabilmek için yapılan tüm planlı ve sistemli işlemlerdir.

Kredi (Credit): Öğrenme hacminin, öğrenme çıktıları ve ilgili iş yükünün başarılmasına bağlı olarak, rakamsal ifade şeklidir. ECTS ile ilgili olarak ise, kredi, öğrenci iş yükünün zamana bağlı ölçü birimidir.

Öğrenci Katılımı (Student Participation): Öğrencilerin Bologna Süreci faaliyet alanları kapsamındaki süreçlerde aktif bir paydaş olarak rol almalarıdır.

Öğrenme Çıktıları (Learning Outcomes): Bir öğrenme sürecinin tamamlanmasının ardından öğrenenin neyi bileceğinin, neyi kavrayacağı ve neyi yapabileceğinin ifade edilmesidir.

Profil (Profile): Bir yeterliğin özel bir alanda öğrenilmesi, ya da ortak bir amaç veya öneme sahip farklı alanlardan program veya yeterlikler gruplarının daha büyük kümeler halinde toplanmasıdır. (Örn. Mesleki eğitim ile daha kuramsal akademik eğitim)

Sektör: Mesleki faaliyetlerin, ana ekonomik fonksiyonları, ürünleri, hizmet ya da teknolojilerine dayalı olarak gruplandırıldığı alanlardır.

Tanınma (Recognition): Bir öğrencinin bir yükseköğretim kurumunda geçirdiği ve başarı ile tamamladığı eğitim süresinin bir başka kurum tarafından kabul edilmesidir.

Ulusal Yeterlikler Çerçevesi (National Qualifications Framework): Ulusal düzeyde veya bir eğitim sistemi düzeyinde, yükseköğretim yeterlikleri arasındaki ilişkiyi açıklayan, ulusal ve uluslararası paydaşlarca tanınan ve ilişkilendirilebilen, yeterliklerin belirli bir düzen içerisinde yapılandırıldığı bir sistemdir. Bu sistem aracılığıyla, yükseköğretimde tüm yeterlikler ve diğer öğrenme kazanımları açıklanabilir ve tutarlı bir şekilde birbiri ile ilişkilendirilebilir.

Ulusal Yeterlikler Sistemi (National Qualifications System): Ülkelerin eğitim ve öğretim sistemlerinin iş dünyası ve sivil toplumla ilişkilerini sağlayan, öğrenme ve diğer sistemler ile bağlantılı tüm faaliyetlerin bütünüdür. Bu sistemin içeriğinde, kalite güvencesi, değerlendirme ve yeterlikler ile ilgili kurumsal düzenlemeler ve işlemlerin yürütülmesi ve geliştirilmesi de yer alır. Ulusal bir yeterlik sistemi pek çok alt sistemden oluşabileceği gibi ulusal bir yeterlik çerçevesini de içerebilir.

Yeterlik (Qualification): Geçerliliği kabul edilen bir yükseköğretim programının başarıyla tamamlanması sonucu o program için öngörülen öğrenme çıktılarının kazanıldığını onaylayan ve yetkili bir otorite tarafından basılı olarak verilen derece, diploma veya sertifika türü belgedir.

Yetkinlik (Competence): Bilgiyi, kişisel, sosyal ve/veya metodolojik becerileri iş ve çalışma ortamları ile mesleki ve kişisel gelişim konusunda kullanabilme yeteneğidir. EQF-LLL kapsamında “yetkinlik”, sorumluluk ve özerklik kavramları ile tanımlanır.

3. BOLOGNA SÜRECİ VE YETERLİKLER

1990'lı yıllar ile 2000'li yılların başında, hemen hemen tüm Avrupa ülkeleri, kendi yükseköğretim sistemlerinin sorunlarına çözüm bulmak amacıyla idari ve mali konularda yasal düzenlemeler yapmışlardır. Bu düzenlemeler ile bazı ülkeler (Avusturya, Polonya, Çek Cumhuriyeti, Bulgaristan, Romanya, Macaristan) radikal değişimler gerçekleştirirken, diğer bazı ülkelerde (Almanya, Fransa, İspanya) bir takım iyileştirmeler olmuştur. Ancak, tüm Avrupa ülkelerini ve özellikle AB' yi ilgilendiren ortak sorun, ülkelerin çok farklı üniversite geleneklerine, farklı eğitim süreçlerine ve dolayısıyla farklı eğitim kalitelerine sahip olmasıdır. Bu farklılıklar eski sosyalist ülkelerin Avrupa ile bütünleşmesinden sonra daha da artmış ve Avrupa'da yükseköğretim sistemlerinin uyumlaştırılması, yakınlaştırılması ve uzun dönemde ortak bir Avrupa Yükseköğretim Alanı (European Higher Education Area-EHEA) oluşturulması girişimini tetiklemiştir. AB ve çevresindeki ülkeler için ortak bir Avrupa Yükseköğretim Alanı'nın (AYA) oluşturulması;

- Diplomaların karşılıklı olarak tanınması ve akreditasyon mekanizmalarının oluşturulması yoluyla hizmetlerin serbest dolaşımının önündeki engellerin kaldırılması,
- Öğrenci hareketliliğinin artırılması ve ortak bir "Avrupalı" bilinç ve kültürünün oluşturulması,
- Üniversiteler arasında oluşturulacak işbirliği yoluyla bilim ve teknolojiye rekabet gücünün geliştirilmesi

açısından büyük önem taşımaktadır.

Ortak bir yükseköğretim alanı oluşturulması için öncelikle ülkeler tarafından yükseköğretim kurumlarının ve bu kurumların verdiği derecelerin karşılıklı olarak tanınması gerekmektedir. Bu amaçla 1997 yılında Avrupa Konseyi ve UNESCO'nun işbirliği ile gerçekleştirilen Lizbon Tanıma Konvansiyonu'nun (Council of Europe/UNESCO Lisbon Recognition Convention³) akademik tanınma (academic recognition) için gerekli gördüğü bazı süreç ve usuller 36 Avrupa ülkesi ile ABD, Kanada, Avustralya ve İsrail tarafından kabul edilmiştir. Ancak, akademik tanınma için belirtilen değerlendirme ve karar süreçleri, yükseköğretim kurumlarına bırakıldığı için bu kurumlar arasında eskiden beri süregelen uygulamalarda önemli bir değişiklik sağlanamamıştır.

Avrupa Yükseköğretim Alanı'nın oluşturulması yönünde ilk ciddi adım, Mayıs 1998' de

³ <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/165.htm>

Fransa, Almanya, İtalya ve İngiltere'nin yükseköğretimden sorumlu bakanları tarafından yayımlanan Sorbonne Bildirisi'yle atılmıştır⁴.

3.1. Bologna, Prag, Berlin, Bergen ve Londra Bildirileri

Sorbonne'da başlatılan girişimden bir yıl sonra Haziran 1999'da 29 Avrupa ülkesi Bologna Bildirisi'ni yayımlayarak Bologna süreci ve AYA'nın oluşturulması yönündeki ilk adımı atmışlardır. Bu bildiriye;

1. Kolay anlaşılabilir ve karşılaştırılabilir bir yükseköğretim sisteminin oluşturulması için alınan eğitimin içeriğini özetleyen “diploma eki” (diploma supplement) verilmesi,
2. Lisans ve yüksek lisans derecelerinden oluşan iki aşamalı bir yükseköğretim sisteminin oluşturulması,
3. Öğrenci hareketliliğini ve yaşamboyu öğrenmeyi teşvik edecek bir Avrupa Kredi Transfer Sistemi (European Credit Transfer System, ECTS)'nin benimsenmesi,
4. Öğrenci, akademik ve idari personel hareketliliğinin artırılması ve bunların önündeki engellerin azaltılması,
5. Yükseköğretimde kalite güvencesini sağlamak için Avrupa ülkeleri arasında işbirliği yapılması,
6. Program geliştirme, kurumlararası işbirliği, hareketlilik projeleri, ortak programlar, eğitim ve araştırma konuları başta olmak üzere yükseköğretimde Avrupa Yükseköğretim Alanı'na özgü konuların desteklenmesi,

kararları alınmış ve böylece Bologna Süreci başlatılmıştır.

Bu kararlar doğrultusunda Mayıs 2001 de Prag toplantısında, Türkiye'nin Bologna sürecine katılımı onaylanmış ve 33 Eğitim Bakanı'nın katıldığı bu toplantıda “Avrupa Yükseköğretim Alanı'na Doğru” başlıklı bir ortak bildiri yayımlamışlar ve burada Bologna bildirisinde ortaya konan 6 eylem başlığındaki gelişmeleri değerlendirerek,

7. Yaşamboyu eğitimin geliştirilmesi,
8. Öğrencilerin AYA'nın oluşturulmasında etkin katılımlarının sağlanması ve
9. AYA'nın diğer ülke öğrencileri açısından çekiciliğinin artırılması, ve Avrupa da sınırlar ötesi eğitimin (transnational education) geliştirilmesi için işbirliğine gidilmesi

⁴ Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi, Yükseköğretim Kurulu, Şubat 2007

hedeflerini eklemişlerdir.

Bu toplantıda ayrıca, Bologna Süreci'nin öngördüğü eylem başlıklarının gerçekleştirilmesi için alınacak önlemleri karara bağlamak ve sürecin gelişimini takip etmek üzere; üye ülke temsilcilerinden oluşan bir Bologna İzleme Grubu (Bologna Followup Group, BFUG) kurulmasına ve bu grubun Bologna Süreci'nin gelişmesinin sürekliliğini sağlamaktan sorumlu olmasına karar verilmiştir.

Bologna ve 2001'de Prag bildirilerinden sonra, 2003 yılında Berlin'de açıklanan "AYA'nın Gerçekleştirilmesi" (Realising EHEA) başlıklı bildiri 40 ülke tarafından imzalanmıştır. Bu bildiri de Sorbonne, Bologna ve Prag'da belirlenen 9 eylem başlığına ek olarak belirtilen 10. eylem başlığı doktora eğitimini kapsamaktadır. Eğitim programlarının 2 yerine 3 aşamalı olarak düzenlenmesi (lisans, yüksek lisans ve doktora), "Doktora" programlarının da ülkeler arasında uyum sağlayacak bir şekilde yapılandırılması ve böylece doktora öğrencilerinin hareketliliğinin artırılması ve araştırma alanında kurumlararası işbirliğine ivme kazandırılması 10. eylem başlığının temel vurgularıdır. Doktora programlarının Avrupa Yükseköğretim Alanı ile Avrupa Araştırma Alanı (European Research Area) arasındaki bağı oluşturmaya öngörülmüştür.

Berlin Bildirisi, Avrupa Yükseköğretim Alanı içerisinde uyumlu ve karşılaştırılabilir yükseköğretim ve 3 aşamalı derece sistemlerinin oluşturulması kapsamında önemli bir çalışmayı da başlatmıştır. Bu toplantıda bakanlar, üye ülkelerin yükseköğretim sistemlerini iş yükü (workload), düzey (level), öğrenme çıktıları (learning outcomes) ve yetkinliklere (competencies) dayalı bir yeterlikler çerçevesinde tanımlamaları için teşvik etmişler ve bu konuda "Avrupa Yükseköğretim Alanı için Bir Üst Yeterlikler Çerçevesi (An overarching framework of qualifications for the European Higher Education Area (QF-EHEA))nin geliştirilmesini karara bağlamışlardır.

Avrupa Yükseköğretim Alanı için geliştirilen genel yeterlikler çerçevesi (An overarching framework of qualifications for the European Higher Education Area) 2005'de Bergen'de gerçekleştirilen bakanlar zirvesinde kabul edilmiştir. Bu çerçeve yükseköğretimde öngörülen 3 aşamalı derece sistemine karşılık gelen 3 düzey (cycle) den oluşmakta ve ulusal sistemlerde ara düzey olarak mevcut olabilecek "kısa düzey (short-cycle)"i kapsamaktadır. Her bir düzey "Dublin Tanımlayıcıları" olarak bilinen öğrenme çıktıları (kazanımları) ve yetkinlikler ile belirlenmiş genel tanımlayıcılar, 1. ve 2. düzey bu tanımlayıcılara ilave olarak belirli bir kredi aralığı ile tanımlanmaktadır. (Ek-1). Aynı toplantıda bakanlar, üye ülkelerin kabul edilen üst çerçeve ile ilişkilendirilebilecek ulusal yeterlikler çerçevelerini geliştirme çalışmalarını 2007 yılına kadar başlatmalarını ve 2010 yılına kadar tamamlamalarını öngörmüşlerdir.

Diğer taraftan, bu kapsamda yürütülmekte olan çalışmaların, 1997 yılında Avrupa Konseyi'ne üye ülkelerin imzalamış oldukları Avrupa genelinde hareketliliğin

desteklenmesi ve yükseköğretimde yeterliklerin tanınmasını hedefleyen Lizbon Tanıma Konvansiyonu çerçevesinde, 2004 yılında Avrupa Konseyi ve Komisyonu tarafından çalışmaları başlatılan ve yükseköğretimin yanısıra genel eğitim ile birlikte mesleki eğitimi de içine alan QF-EHEA'dan daha kapsayıcı bir çerçeve olan “Yaşamboyu Öğrenme İçin Avrupa Yeterlikler Çerçevesi” (European Qualifications Framework (EQF-LLL))⁵ ile uyumlu olmasının önemi vurgulanmıştır. Ek-2, yaşam boyu öğrenme için Avrupa Yeterlilik Çerçevesi (EQF-LLL) 2004 yılında AB üye ülkeleri ve Bologna Deklerasyonu'na imza atan ülkeler tarafından başlatılmış genel eğitimin yanı sıra mesleki eğitimi de içeren daha kapsamlı bir çerçevedir.

Avrupa'da geliştirilen iki ayrı üst yeterlikler çerçevesi, QF-EHEA ve EQF-LLL'in tanımları ve yaklaşımlarındaki farklılıklar bölüm 3.2 de verilmektedir.

2007 yılında Londra'da toplanan Bakanlar Zirvesinde Avrupa Yeterlikler Çerçevesi (AYÇ) ve Ulusal Yeterlikler Çerçevesi (UYÇ) çalışmaları ağırlıklı olarak toplantı gündeminde yer almıştır. Bakanlar ulusal yeterlikler çerçevelerinin, AYA içinde karşılaştırılabilirliğin ve şeffaflığın sağlanmasında; öğrencilerin bir yükseköğretim sistemi içinde ve farklı yükseköğretim sistemleri arasında hareketliliğinin kolaylaştırılmasında öğrenme çıktıları ve kredilere dayalı eğitim programları ve modülleri geliştirme konusunda yükseköğretim kurumlarına yardımcı olacak önemli araçlar olduğunu bir kez daha vurgulamışlardır.

Bu toplantıda, ulusal yeterlikler çerçevelerinin uygulanması konusunda gelişme kaydedilmeye başlanmış olsa da, daha fazla çaba gerektiği ifade edilmiş ve 2010 yılına kadar AYA Yeterlikler Çerçevesi (QF-EHEA) ile uyumlu olduğu onaylanmış ulusal yeterlikler çerçevelerinin tam anlamıyla uygulamaya konulması kararlaştırılmıştır. AYA Yeterlikler Çerçevesi ile uyumlu ulusal yeterlikler çerçevelerinin, Avrupa Komisyonu'nun Yaşamboyu Öğrenime yönelik Yeterlikler Çerçevesi (EQF-LLL) teklifi ile de uyumlu olması istenmiştir⁶.

Daha sonraki süreçte, EQF-LLL'in geliştirilmesi doğrultusunda Avrupa Komisyonu tarafından yürütülen çalışmalar 2008 yılında tamamlanmış ve 23 Nisan 2008 tarihinde Avrupa Parlamentosu ve Konseyi tarafından üye ülkelere tavsiye kararı olarak kabul edilmiştir⁷.

Avrupa Parlamentosu ve Konseyi tarafından geliştirilen EQF-LLL'in amacı; gerek genel gerekse mesleki eğitim ve öğretimdeki farklı yeterlik sistemleri arasında bir tercüme aracı olarak hizmet edecek ortak bir referans çerçevesinin oluşturulması ve bu sayede farklı

⁵ http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc44_e.htm

⁶ <http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/documents>

⁷ Recommendation of The European Parliament and of the Council of 23 April 2008 on the establishment of the European Qualifications Framework for lifelong learning, Official Journal of the European Union, May 06, 2008.

üye ülke vatandaşlarının sahip oldukları yeterliklerin şeffaflığını, kıyaslanabilirliğini ve hareket edebilirliğini geliştirmektedir. Buna ek olarak, EQF-LLL uygulanması ile uluslararası sektör organizasyonlarına yeterlik sistemlerini ortak bir Avrupa referans noktasıyla ilişkilendirmelerine ve bu yolla uluslararası sektör yeterlikleri ile ulusal yeterlik sistemleri arasındaki ilişkiyi gösterme olanağı sağlaması, mezun ve öğrencilerin yaşam boyu öğrenme ve istihdam edilebilirliğini, hareketliliğini ve sosyal entegrasyonunu geliştirme gibi daha geniş kapsamlı hedeflere de katkıda bulunması, eğitim ve öğretim sistemlerinin modernizasyonuna, eğitim, öğretim ve istihdam arasındaki ilişkinin geliştirilmesine ve deneyimle kazanılan öğrenme çıktılarının geçerliliğine öncülük etmek suretiyle resmi, örgün ve yaygın öğrenme arasında gerekli köprüleri kurmaya katkıda bulunması hedeflenmiştir.

Bu kapsamda, üye ülkelerin aşağıdaki uygulamaları gerçekleştirmeleri tavsiye edilmektedir:

1. Ulusal eğitim sistemlerinin çeşitliliğinin göz önünde bulundurulması suretiyle, EQF-LLL'in Avrupa iş piyasasının entegrasyonunun daha fazla gerçekleştirilmesinin yanında farklı yeterlik sistemlerinin kıyaslanması ve bilgi tabanlı toplumlarda hayat boyu öğrenme ve eşit olanakların teşvik edilmesi yönünde bir referans aracı olarak kullanılması;
2. Ulusal yeterliklerin 2010 yılına kadar daha şeffaf bir yolla EQF-LLL ile, ulusal yeterlik seviyelerinin ise uygun olduğu durumlarda, ulusal mevzuat ve uygulamalara uygun ulusal yeterlik çerçevelerinin oluşturulması suretiyle Ek-2'de verilen seviyelerle ilişkilendirilmesi;
3. 2012 yılına kadar, yetkili merciler tarafından hazırlanan tüm yeni yeterlik sertifikası, diploması ve Europass dokümanlarının, ulusal yeterlik sistemlerinden Avrupa Yeterlik Çerçevesi seviyelerine kadar uygun bir referans ile taşınması yönünde gerekli önlemlerin alınması;
4. Yeterliklerin tanımlanması ve açıklanmasında öğrenme çıktılarına dayalı bir yaklaşımın kullanılması, yaygın ve resmi olmayan öğrenimlerin 28 Mayıs 2004 tarihli Konsey kararlarına uygun olarak geçerliliğinin teşvik edilmesi ve bu yönde, özellikle işsizlikle karşılaşan ya da istihdamın güvensiz olan türlerinde çalışanların göz önünde bulundurulması, bu durumdaki bireylerin hayat boyu öğrenme sürecine ve iş piyasasına erişime katılımlarının artırılması;
5. Ulusal yeterlik sistemlerine dahil olan yükseköğretim ile mesleki eğitim ve öğretimin Avrupa Yeterlik Çerçevesiyle ilişkilendirilmesiyle birlikte, eğitim ve öğretimde kalite güvencesi prensiplerinin teşvik edilmesi ve uygulanması;
6. Diğer ilgili yetki mercileriyle bağlantıda olarak, ulusal yeterlik sistemleri ile

Avrupa Yeterlik Çerçevesi arasındaki ilişkiye bu tür bir ilişkinin şeffaflığını ve kalitesini teşvik etmek adına rehberlik etmek ve bu ilişkiyi desteklemek amacıyla üye ülkelerin özellikle yapı ve gereksinimleri ile ilişkili ulusal koordinasyon noktalarının belirlenmesi.

3.2. QF-EHEA ve EQF-LLL Üst Yeterlilikler Çerçevesinin Karşılaştırılması

QF-EHEA Mayıs 2005'te Bologna sürecinde AYA içerisindeki ülkelerin yükseköğretim sistemlerinin kolay anlaşılabilmesi ve karşılaştırılabilmesi için Bergen'de toplanan Bakanlar zirvesinde kabul edilmiştir. EQF-LLL ise 2004 yılında Avrupa Konseyi ve Komisyonu tarafından başlatılmış, Avrupa düzeyinde geniş bir istişare süreci sonrasında Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi tarafından 23 Nisan 2008 tarihinde resmi olarak kabul edilmiştir. Her iki çerçeve de ülkelerin ulusal yeterlikler çerçevelerini karşılaştırma için referans gösterebilecekleri üst çerçevelerdir. Her iki çerçevenin yükseköğretim düzeylerini tanımlama yaklaşımları benzer esasları içermekte (Tablo 1) ve bu nedenle uyumlu iki çerçeve olmasına rağmen aralarında kapsamaları açısından iki önemli fark bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, QF-EHEA sadece özel olarak yükseköğretim için tasarlanmış ve yükseköğretime geçiş öncesi yeterlik düzeyleri ile ilgili içerik ve bilgi sunmamaktadır. EQF-LLL ise daha geneldir ve yaşam boyu öğrenme bakış açısı ile ilk öğrenimden mesleki ve yükseköğretim dahil eğitimin tüm düzeylerini kapsamaktadır. Bu nedenle, QF-EHEA kısa düzey dahil 4 düzeyden, EQF-LLL ise 8 düzeyden oluşmaktadır. İki çerçeve arasındaki ikinci fark ise dahil olan ülke sayısındaki farklılıktır. QF-EHEA Bologna sürecine dahil olan ve günümüzde sayısı 46'ya ulaşan tüm ülkeleri kapsarken EQF-LLL günümüzde sayısı toplam olarak 32 olan Avrupa Birliğine üye ülkeler ile Avrupa Ekonomik İşbirliği içerisinde yer alan ve eğitimde AB programlarından yararlanan ülkeleri kapsamaktadır.

Bununla birlikte, iki sistem birbirleriyle ilişkilendirilebilmektedir; EQF-LLL sisteminin düzey tanımlayıcıları, her türlü yeterliliğe uygulanabilen genel tanımlayıcılar olmakla beraber, yükseköğretim yeterlikleri için de kullanılabilir. Bu sebeple, söz konusu düzeyler, QF-EHEA sistemi ile ilişkilendirilebilmektedir. Nitekim, 17-18 Mayıs 2007 tarihlerinde gerçekleştirilen Bologna Bakanlar Konferansında kabul edilen "Londra Bildirgesi"nde "AYA Yeterlikler Çerçevesi (QF-EHEA)" ile uyumlu ulusal yeterlikler çerçevelerinin, AB Komisyonunun "Yaşamboyu Öğrenim Avrupa Yeterlikler Çerçevesi (EQF-LLL)" önerisi ile de uyumlu olacağı ifade edilmektedir.

Her iki çerçevenin ortak noktaları ve yaklaşımları göz önüne alındığında aralarında önemli bir farklılık olmadığı ve zaman içerisinde her iki çerçeve arasında daha da fazla yakınsama sağlanacağı görülmektedir. Bu nedenle her iki çerçeve de ulusal yeterlikler çerçevelerinin oluşturulmasında kullanılabilir. Ancak hangi çerçeve esas alınırsa alınsın

diğeri ile ilişkilendirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle, 2005'te Bergen'de gerçekleştirilen Bologna Bakanlar Konferansı sonunda alınan kararlar çerçevesinde, İrlanda, İskoçya ve Danimarka gibi ülkeler QF-EHEA sistemine uyumlu olarak geliştirdikleri ulusal yeterlikler çerçevelerini EQF-LLL sistemi ile ilişkilendirmektedirler.

Ancak, EQF-LLL'ün eğitimin tüm düzeylerini ve her türlü eğitimi kapsamaması, bunların tanınmasını kolaylaştırması, mesleki eğitim ile yükseköğretim arasındaki geçişleri ilişkilendirmesi gibi avantajları nedeniyle öğrenim düzeyinde hareketliliği, öğrenci motivasyonunu ve başarısını arttıracak kabul edilmekte ve sonraki yıllarda ulusal yeterlikler çerçevelerinin oluşturulmasında daha fazla tercih edileceği düşünülmektedir.

Tablo 1. QF-EHEA ve EQF-LLL Düzey Tanımlayıcıları

QF-EHEA TANIMLAYICILARI (Dublin Tanımlayıcıları)	EQF-LLL TANIMLAYICILARI
Bilgi ve Kavrama	Bilgi
Bilgiyi ve Kavrananları Uygulama	Beceriler
Yetkinlikler: <ul style="list-style-type: none">• Karar Verme Yetkinliği• İletişim Yetkinliği• Öğrenme Yetkinliği	Geniş Çerçeve de Kişisel ve Mesleki Yetkinlikler: <ul style="list-style-type: none">• Bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinliği• Öğrenme yetkinliği• İletişim ve sosyal yetkinlikler• Alana özgü ve mesleki yetkinlikler

3.3 . Ulusal Yeterlikler Çerçevesi Oluşturma Süreci

Bologna sürecine dahil ülkelerin ulusal yeterlikler çerçevelerini oluşturma süreçleri ve bu süreçleri oluşturmada yapılması gereken çalışmalar Bologna Yeterlikler Çalışma Grubu tarafından oluşturulan 11 aşamada toplanmıştır. Ülkelerin geliştirecekleri ulusal yeterlikler çerçevesi (UYÇ) çalışmalarını bu aşamaları takip ederek bir takvim doğrultusunda sürdürmeleri ve tüm adımların 2010 (en geç 2012) yılına kadar tamamlamaları gerektiği belirtilmiştir⁸.

⁸ Report from Bologna Working Group on Qualifications Frameworks, May 2007

Bunlar;

1. Süreci başlatmak için karar alınması

Bu aşamada UYÇ'nin oluşturulmasına hangi kurum/kurumlar tarafından karar verileceği, oluşturulacak çerçevenin yükseköğretimde yapılacak bir reformun parçası mı yoksa mevcut yapının düzenlenmesi şeklinde mi gerçekleştirileceği, sürecin hangi kurum/kurumların sorumluluğunda, kimler tarafından yürütüleceği belirlenir ve kararlaştırılır. Bologna sürecine üye ülkelerin yükseköğretimden sorumlu kurumları genellikle yükseköğretimden sorumlu Bakanlıklardır ve UYÇ'nin oluşturulması ulusal yükseköğretim reformunun parçası olarak ele alınmaktadır. Türkiye'de ise bu sorumluluk anayasal olarak Yükseköğretim Kurulu'nun yetkisindedir.

2. Çalışma takviminin oluşturulması

Bu aşamada oluşturulacak olan UYÇ'nin amacı ve hedefleri açıkça belirlenir. Günümüzde her alanda hareketliliğin ve mesleklerin serbest dolaşımının arttığı küreselleşme sürecinde nitelikli insan gücü ve bunlardan beklenen yeterlikler giderek önem kazanmaktadır. Bu süreçte ülkelerin eğitim sistemlerinin kazandırdığı yeterliklerin açıkça anlaşılabilir olması ve diğerleri ile ilişkilendirilmesi kaçınılmaz olarak bir ihtiyacı ortaya çıkarmaktadır. Bu çerçevede oluşturulacak olan UYÇ'nin ulusal sistem içerisindeki hangi yeterlikleri (yükseköğretim, genel eğitim, mesleki eğitim, informal eğitim, tecrübeye dayalı yeterlikler, vb) ve düzeyleri kapsayacağı belirlenir.

UYÇ'nin amacı ve hedefleri belirlenirken, etkisinin sadece mevcut yeterliklerin tanımlanmasının yanı sıra yeni yeterliklerin geliştirilmesine de olanak sağlayacak bir çerçevede yapılandırılmasının eğitim sistemlerinin yeniden düzenlenmesinde ve geliştirilmesinde önemli bir araç ve itici güç olduğu bu aşamada göz önünde bulundurulmalıdır.

Ulusal yeterlikler çerçevesinin oluşturulmasından elde edilebilecek kazanımlar şu şekilde sıralanabilir⁹:

- Düzeyler arasında öğrenme çıktılarına dayalı açık tanımlamalar ve ilişkiler ile yeterliklerin amaç ve çıktılarını açık hale getirirler;
- Farklı yeterlikler arasındaki bütünlüğü ve örtüşmeyi ortaya çıkararak, yeterliklerin bir bütün sistem içerisinde birbirleri ile

⁹ A Framework for Qualifications of EHEA, Bologna Working Group on Qualifications Frameworks, published by Ministry of Science, Technology and Innovation, Denmark, February 2005.

ilişkilendirilebilmelerini ve bu sayede düzeyler arasında ilerlemeyi ve geçişi sağlarlar.

- Paydaşların katılımı ile kabul edilmiş eğitime rehberlik eden ulusal çağdaş bir çevre sunarlar;
- Mevcut yeterliklerin anlaşılması, düzenlenmesi ve geliştirilmesine olanak sağlayan bir yapı oluştururlar;
- Yeni yeterliklerin tasarlanabilmesi için bir içerik sunarlar.

UYÇ'leri yukarıda sıralanan somut kazanımlarının yanısıra, ülkelerin eğitim sistemlerinde ve eğitim sistemlerinin yaklaşımlarında da dolaylı olarak önemli değişimleri beraberinde getirebilirler. Bunlar, özetle;

- Yeterliklerin vatandaşlar, işverenler ve toplumun bütün üyeleri için rollerini ve yararlarını göstererek bunlara ulaşılmasını teşvik ederler;
- Yeterlikler ile fırsat, tanınma ve hareketlilik arasındaki farklı ulusal rolleri ve ilişkileri açıklayarak ulusal ve uluslararası düzeyde, yeterlikler ile ilgili olan vatandaşların ve işverenlerin bilincini yükseltirler;
- Ara yeterlikler dahil bütün yükseköğretim yeterliklerinin ve kredi aralıklarının kapsamlı bir listesini sağlayarak öğrenenlere yardım ederler, onları destekler ve onlara yönelik bütün eğitim fırsatlarını açıklarlar;
- Yeterliklere giriş ve çıkış noktalarının belirlenmesi ile yeterliklerin kazanılmasında çeşitli alternatif yollar yaratarak yeterliklere ulaşımı ve sosyal katılımı geliştirirler;
- Yeterliklerin reformunu kolaylaştırarak, değişen toplumsal ihtiyaçlara uygun yeni yeterliklerin geliştirilmesine yardımcı olurlar;
- Ders programı değişimini ve geliştirilmesini kolaylaştırırlar;
- Öğrenci ve diğer paydaşlara karşı sorumluluklarını yerine getiren (özerk) yükseköğretim kurumlarını desteklerler;
- Ülke dışında yükseköğretimin cazibesini artırırılar.

3. Sürecin organizasyonu

UYÇ'nin oluşturulmasında bu aşamada yükseköğretimin tüm kesimleri başta olmak üzere iş dünyası organizasyonları ve diğer ilgili tüm paydaşların belirlenmesi ve çalışma gruplarında yer alması sürecin tüm kesimler tarafından kabul görmesi ve başarı ile sonuçlandırılması açısından önemli görülmektedir.

4. Çerçevenin tasarımı

Bu aşamada çerçevenin ilgili yükseköğretim sisteminin yapısına ve işleyişine uygun bir şekilde tasarlanması önemlidir. Tasarımda göz önünde bulundurulması gereken temel unsurlar şunlardır:

- Çerçevede yer alacak düzeyler (cycles, levels)
- Her bir düzeyde mevcut eğitim-öğretim program profillerinin belirlenmesi (profiles)
- Her bir düzey ve profil için verilen derecelerin (diplomaların) türü (Award types)
- Düzeylerin tanımlanması için kullanılacak öğrenme çıktıları ve genel düzey tanımlayıcıları (Learning outcomes, output descriptors, QF-EHEA or EQF-LLL level descriptors)
- Her bir düzey için gerekli kredi ve iş yükü (Credits and workload)

5. Paydaşlardan görüş alınması

Bu aşamada özellikle çerçevenin uygulamasında görev alacak paydaşlar başta olmak üzere diğer ilgili tüm paydaşlar ile tartışılması, paydaşların görüşlerinin alınması ve çerçevenin paydaşlarca da kabul görmesi çerçevenin başarı ile yaşama geçirilmesi açısından önemli ve gereklidir.

6. Çerçevenin yükseköğretimden sorumlu kurum tarafından onaylanması

Bu aşamada çerçeve ilgili ülkedeki uygun yöntem (yükseköğretimden sorumlu ilgili bakanlık, hükümet, kurum tarafından onay veya yasa ile) ile yaşama geçirilir.

7. İdari organizasyon

Bu aşama, çerçevenin ulusal düzeyde etkin ve güvenilir bir şekilde yaşama geçirilebilmesi için mevcut veya yeni kurulacak ilgili kurum ve kuruluşların görev ve sorumluluklarının belirlenmesi ve buna uygun idari yapılanmanın sağlanması aşamasıdır. Yükseköğretimden sorumlu kurum veya kuruluşların yanısıra akademik tanınma merkezleri (NARIC) ve kalite güvence veya akreditasyon kuruluşlarının bu yapılanmada yer alması, görev ve sorumluluklarının belirlenmesi çerçevenin açık ve şeffaf olarak uygulanması açısından önemlidir.

8. Çerçevenin yükseköğretim kurumları/programları düzeyinde uygulanması

Bu aşama, yükseköğretim programlarının öğrenme çıktılarına dayalı olarak UYÇ'nde belirlenen ilgili düzey tanımlayıcılarını karşılayacak şekilde yeniden tanımlanması aşaması olup sürecin en önemli ve büyük çaba gerektiren kısmıdır.

9. Yeterliklerin UYÇ'ne dahil edilmesi

Bu aşama, yükseköğretim kurumları tarafından verilen derecelerin (diplomaların) UYÇ'ne uygunluğunun açık ve belgelere dayalı kalite güvence yöntemleri (değerlendirme, akreditasyon, vb.) ile tanınması ve UYÇ'ne dahil edilmesi aşamasıdır.

10. Çerçevenin Avrupa Üst Yeterlik Çerçeveleri ile uyumluluğunun belgelendirilmesi

Oluşturulan çerçevenin uluslararası düzeyde şeffaflığının ve güvenilirliğinin sağlanması açısından Avrupa Üst Çerçeveleriyle (QF-EHEA ve/veya EQF-LLL) karşılaştırılabilir olduğunun doğrulanması aşamasıdır. Bu aşamada uluslararası paydaşların yer alması ve kanıta dayalı raporlandırma şeffaflık ve güvenilirlik açısından önemli görülmektedir.

11. UYÇ Web sitesinin oluşturulması ve yayınlanması

Bu aşama, UYÇ'nin oluşturulması, uygulanması ve yürütülmesi ile ilgili tüm unsurları açık ve anlaşılabilir bir biçimde içerecek kolay erişim sağlanabilen bir web sayfasının oluşturulması ve yayınlanması aşamasıdır.

4. TÜRKİYE YÜKSEKÖĞRETİM ULUSAL YETERLİKLER ÇERÇEVESİ OLUŞTURMA ÇALIŞMALARI

Türkiye’de yükseköğretimde ulusal yeterlikler çerçevesi oluşturulmasına yönelik ilk çalışmalar, 2005 yılında Bergen’de gerçekleştirilen ve ulusal yeterlikler çerçevelerinin oluşturulmasını karara bağlayan Bakanlar Zirvesi sonrasında Yükseköğretim Kurulu tarafından başlatılmıştır. Yükseköğretim Kurulu tarafından 28.04.2006 tarih ve 2006/8 sayılı Yükseköğretim Kurulu Başkanlık Kararı ile kurulan ilk **Yükseköğretim Yeterlikler Komisyonu (YYK)** üyeleri Yükseköğretim Kurulu ve Yükseköğretim Kurumları temsilcilerinden oluşturulmuş ve çalışmalarını 04.02.2008 tarihine kadar sürdürmüştür. Komisyon bu tarihler arasında sürdürdüğü çalışmalar sonucunda ağırlıklı olarak QF-EHEA düzey tanımlayıcılarını kullanarak UYÇ’yi yükseköğretimin her düzeyi (önlisans, lisans, yüksek lisans ve doktora) sonunda asgari olarak kazanılması gereken bilgi ve kavrama (knowledge and understanding), kavrananları uygulama (applied knowledge) ve geniş anlamda yetkinliklere (competences) göre tanımlamış ve bu kapsamda öğrenme çıktıları (learning outcomes) ile ifade edilen “Türkiye Yükseköğretim Ulusal Yeterlikler Çerçevesi”nin ilk taslak çalışmasını ilgili paydaşların görüşlerine ve katkılarına sunmuştur (Ek-3)¹⁰.

10.07.2008 tarihinde Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından UYÇ çalışmalarını sürdürmek üzere Komisyon üyeleri yenilenmiş ve Komisyon çalışmalarına destek vermek üzere “Yükseköğretim Yeterlikler Çalışma Grubu” kurularak, ilgili alandaki hazırlık çalışmaları yeniden başlatılmıştır. Komisyon Üyeleri ile Çalışma Grubu Üyelerinin isimleri ve temsil ettikleri kurumlar bu raporun ön kapağında verilmiştir.

Yenilenen Komisyon ve Çalışma Grubu günümüze kadar aşağıda özetlenen çalışmaları gerçekleştirmiştir.

4.1. TYUYÇ’nin oluşturma süreci ve takviminin belirlenmesi

Yukarıda bölüm 3.3’de belirtilen 11 aşamada tamamlanması öngörülen ulusal yeterlikler oluşturma sürecinde yapılacak olan çalışmaların takvimi belirlenmiştir (Tablo 2). Belirlenen takvime göre 2006 yılında başlatılmış olan TYUYÇ’nin hazırlanması ve onaylanmasının Mart 2009 yılına kadar, gerekli idari organizasyonel yapılanmanın ise Mayıs 2009’a kadar tamamlanması öngörülmektedir. Çerçevenin öncelikle pilot ölçekte belirlenecek olan kurum ve programlarda uygulanmasının 2010 yılına kadar, tüm kurumları ve programları kapsayacak şekilde uygulanmasının ise 2012 yılı sonuna kadar tamamlanması planlanmıştır. Yükseköğretim kurumları tarafından verilen yeterliklerin

¹⁰ Yükseköğretim Yeterlikler Çerçevesi Raporu, Yükseköğretim Yeterlikler Komisyonu, Haziran 2007
(Hazırlayan: Prof. Dr. Şener Oktik)

ulusal kalite güvencesi sistemi ile TYUYÇ'ne dahil edilmesi çalışmalarının 2012-2015 yılları arasında, çerçevenin Avrupa Üst Yeterlikler Çerçevesi ile uyumluluğunun belgelendirilmesi çalışmalarının ise 2010-2012 yılları arasında tamamlanması öngörülmüştür. UYÇ'ne ait çalışmaların ve gelişmelerin yer alacağı TYUYÇ web sayfasının ise 2009 yılı içerisinde hazırlanması ve kullanıma açılması beklenmektedir.

Tablo 2. Türkiye Yükseköğretim Ulusal Yeterlikler Çerçevesi Oluşturma Aşamaları ve Aşamaların Öngörülen Tamamlanma Tarihleri

	TYUYÇ Oluşturma Aşamaları	Tamamlama Tarihi
1	Süreci başlatmak için karar alınması (Decision to start)	Nisan 2006
2	Çalışma takviminin oluşturulması (Setting the agenda)	2006
3	Sürecin organizasyonu (Organising the process)	2006 - 2008
4	Çerçevenin tasarımı (Design framework)	Kasım 2008
5	Paydaşlardan görüş alınması (Consultation)	Ocak 2009
6	Çerçevenin onaylanması (approval)	Mart 2009
7	İdari organizasyon (Administrative set-up)	Mayıs 2009
8	Çerçevenin yükseköğretim programları düzeyinde uygulanması (Implementation)	
	• Pilot Uygulama	Aralık 2010
	• Tüm Kurumlarda Uygulama	Aralık 2012
9	Yeterliklerin TYUYÇ'ne dahil edilmesi (Inclusion of qualifications)	2010 - 2015
10	Çerçevenin Avrupa Yeterlik Çerçevesi ile uyumluluğunun belgelendirilmesi (Self-certification)	2010 - 2012
11	TYUYÇ Web sitesinin oluşturulması ve yayınlanması (NQ web page)	2009

4.2. TYUYÇ'nin Tasarımı

Komisyon ve Çalışma Grubu, kurulduğu tarihten günümüze kadar çalışmalarını ağırlıklı olarak UYÇ'nin tasarımı (design Framework) üzerinde odaklanmıştır. Bu kapsamda, Türkiye Yükseköğretim Sistemi'nin yapısı, düzeyleri ve her bir düzey içerisinde verilen dereceler ve UYÇ'nin tasarımının içermesi gereken genel unsurlar göz önünde tutularak, paydaş görüşlerine sunulmak üzere aşağıda belirtilen çalışmalar hazırlanmıştır.

4.2.1. TYUYÇ'nde yer alacak düzeyler (cycles, levels)

Türk Yükseköğretim Sisteminin mevcut yapısı Bologna sürecinde öngörülen 3 düzeyli (lisans, yüksek lisans ve doktora) sisteme uyumludur. Ayrıca, her iki Avrupa Üst Yeterlikler Çerçevesinde de öngörülen ve ara yeterlikler olarak nitelendirilen “kısa düzey (short cycle-QF-EHEA ve 5. Düzey-EQF-LLL) Türk Yükseköğretim Sisteminde “önlisans” derecesi olarak verilmektedir. Bu nedenle, Yükseköğretim UYÇ'nin önlisans, lisans, yüksek lisans ve doktora düzeylerini kapsayacak şekilde 4 (dört) düzeyde tanımlanabileceği açıktır.

4.2.2. Her bir TYUYÇ düzeyi için eğitim-öğretim yeterlik profillerinin belirlenmesi (profiles)

Türk Yükseköğretim Sisteminin her bir düzeyinde farklı öğrenme çıktıları ile tanımlanabilecek yeterlikler olduğu bilinmektedir. Her bir yükseköğretim düzeyinde öğrenme çıktıları açısından farklılığı olan bu öğrenim programlarının (yeterlikler gruplarının) sınıflandırılması aşağıda Tablo 3'de verilmektedir.

Tablo 3. Türkiye Yükseköğretim Sistemi Düzeyleri ve Her Bir Düzeyde Farklı Öğrenme Çıktıları Olan Yeterlikler

YÜKSEKÖĞRETİM DÜZEYLERİ	VERİLEN DERECELER/YETERLİKLER		
Doktora QF-EHEA: 3. Düzey EQF-LLL : 8. Düzey	Doktora	Tıpta Uzmanlık	Sanatta Yeterlik
Yüksek lisans QF-EHEA: 2. Düzey EQF-LLL : 7. Düzey	Tezli Yüksek Lisans		Tezsiz Yüksek Lisans
Lisans QF-EHEA: 1. Düzey EQF-LLL : 6. Düzey	Lisans (Fakülte programları)		Lisans (Yüksek okul ve Konservatuar programları)
Önlisans QF-EHEA: Kısa Düzey, EQF-LLL : 5. Düzey	Önlisans (Fakülte lisans programları içerisinde)		Önlisans (Meslek Yüksekokulları)

Oluşturulacak olan TYUYÇ kapsamında bu yeterlikler gruplarının ayrı profiller ve kazandırdığı dereceler ile tanımlanmaları TYUYÇ'nin saydamlığı ve anlaşılabilirliği açısından önemli bir çalışma konusudur. **TYUYÇ içerisindeki bu farklı öğrenme çıktıları olan yeterliklerin nasıl yer alması ve tanımlanması gerektiği TYUYÇ Komisyonu ve Çalışma Grubu tarafından halen çalışılan bir konudur.** Bu çerçevede Komisyon ve Çalışma Grubu 3 farklı öneri geliştirmiştir. Bunlar Tablo 4, 5, ve 6'da verilmektedir. Her bir düzeydeki farklı yeterliklerin (profillerin) TYUYÇ içerisinde nasıl yer alacağı ve tanımlanacağı paydaşların görüşleri doğrultusunda şekillenecektir.

Tablo 4, Yükseköğretim sistemi içerisinde Tablo 3'de gösterilen önlisans, lisans, yüksek lisans ve doktora düzeylerinde mevcut yeterlikleri (Profilleri) öğrenme çıktılarına göre akademik ağırlıklı yükseköğretim yeterlikleri ve bir mesleğe veya sanata yönelik mesleki eğitim ağırlıklı olarak sınıflandırmaktadır. Bu sınıflandırmaya göre, Komisyon ve Çalışma Grubu'nun birinci önerisi; aynı düzeylerde bulunan bu yeterliklerin Yükseköğretim Yeterlikleri Çerçevesi ve Yükseköğretim Mesleki Eğitim ve Sanat Eğitimi Yeterlikleri Çerçevesi olarak iki veya üç ayrı ancak her düzeyde birbirleri ile ilişkilendirilmiş Ulusal Yeterlikler Çerçevesi olarak tanımlanmasıdır. Birçok Avrupa ülkesinde mesleki eğitimin yükseköğretimden ayrı yapılmış olması nedeni ile bu "Mesleki Eğitim Yeterlikleri" sınıflandırması yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu tanımlama, bu çerçevelerin ilköğretim ve hali hazırda birbirinden genel ve mesleki eğitim olarak ayrılmış ortaöğretim düzeylerindeki yeterlikler ile ilişkilendirildiğinde tüm eğitim sistemiminde önemli bir şeffaflık ve bütünlük sağlayabilecektir.

Tablo 5, Yükseköğretim sistemi içerisinde Tablo 3'de gösterilen önlisans, lisans, yüksek lisans ve doktora düzeylerinde mevcut yeterlikleri (dereceleleri) öğrenme çıktılarına göre ayrı profiller sınıflandırmaktadır. Bu sınıflandırmaya göre, Komisyon ve Çalışma Grubu'nun ikinci önerisi; aynı temel düzeylerde bulunan bu yeterliklerin aralarındaki farklılıkları ve ilişkileri öğrenme çıktıları (kazanımları) ile ayrı ayrı profiller olarak tanımlanmasıdır. Bu durumda da düzeyler içerisinde yer alacak olan profiller birbirleri ile ve orta öğretim yeterlikleri ile kolaylıkla ilişkilendirilebilecektir.

Tablo 4. Öneri 1: Yükseköğretim ile Meslek ve Sanat Eğitimi Yeterlikleri için iki veya üç ayrı TYUYÇ'si tanımlanabilir.

YÜKSEKÖĞRETİM DÜZEYLERİ	YÜKSEKÖĞRETİM YETERLİKLERİ	YÜKSEKÖĞRETİM MESLEK VE SANAT EĞİTİMİ YETERLİKLERİ
QF-EHEA: 3. Düzey EQF-LLL : 8. Düzey	Doktora	Tıpta Uzmanlık* Sanatta Yeterlilik
QF-EHEA: 2. Düzey EQF-LLL : 7. Düzey	Tezli Yüksek Lisans	Tezsiz Yüksek Lisans*
QF-EHEA: 1. Düzey EQF-LLL : 6. Düzey	Lisans (Fakülte programları)	Lisans (Fakülte**, Yüksekokul ve Konservatuvar programları)
QF-EHEA: Kısa Düzey, EQF-LLL : 5. Düzey	Önlisans (Fakülte lisans programları içerisinde)	Önlisans (Meslek Yüksekokulları)

* İlgili düzeylerde öğrenme çıktıları (kazanımları) eşdeğer yükseköğretim yeterliklerinden farklı olduğu ve/veya mesleki ağırlıklı yükseköğretim özellikleri taşıdıkları için Mesleki Eğitim Yeterlikler Çerçevesi'nde yer almalarının ve tanımlanmalarının uygun olacağı düşünülmüştür.

** Mesleki ağırlıklı fakültelerin yeterliklerine de bu çerçeve (çerçeveler) içerisinde yer verilebilir.

Tablo 5. Öneri 2: Bir TYUYÇ'si içinde her bir temel düzey için farklı yeterlikler (dereceler) ayrı ayrı profiller olarak tanımlanabilir.

YÜKSEKÖĞRETİM DÜZEYLERİ	VERİLEN DERECELER/YETERLİKLER		
QF-EHEA: 3. Düzey EQF-LLL : 8. Düzey	PROFİLLER		
	Doktora	Tıpta Uzmanlık	Sanatta Yeterlilik
QF-EHEA: 2. Düzey EQF-LLL : 7. Düzey	PROFİLLER		
	Tezli Yüksek Lisans	Tezsiz Yüksek Lisans	
QF-EHEA: 1. Düzey EQF-LLL : 6. Düzey	PROFİLLER		
	Lisans (Fakülte programları)	Lisans (Yüksekokul ve Konservatuvar programları)	
QF-EHEA: Kısa Düzey, EQF-LLL : 5. Düzey	PROFİLLER		
	Önlisans (Fakülte lisans programları içerisinde)	Önlisans (Meslek Yüksekokulları)	

Tablo 6, Yükseköğretim sistemi içerisinde Tablo 3’de gösterilen önlisans, lisans, yüksek lisans ve doktora düzeylerinde mevcut yeterlikleri (dereceleri) öğrenme çıktıklarına göre ve her temel düzeyinde verilen diploma türlerine göre sınıflandırmaktadır. Bu sınıflandırmaya göre, Komisyon ve Çalışma Grubu’nun üçüncü önerisi; her bir yükseköğretim düzeyinin, ilgili temel düzeyde verilen diplomaların (derecelerin) öğrenme çıktıklarını (kazanımlarını) kapsayacak şekilde genel olarak tanımlanması ve ilgili düzeylerde verilen diploma (derece) türlerinin belirtilmesidir. Bu öneri uygulamadaki kolaylığı ve esnekliği nedeni ile birçok Avrupa ülkesinde tercih edilmektedir. Ancak, her düzey içindeki farklı öğrenme çıktıklarına sahip olan diploma/derece yeterliklerini açıkça tanımlanmaması nedeni ile aynı düzeylerdeki yeterliklerin arasındaki ilişkilerin açıkça anlaşılması ve ilişkilendirilebilmesi açısından ilk iki öneri kadar şeffaf olmayacağı düşünülmektedir.

Tablo 6. Öneri 3: Bir TYUYÇ’si içinde temel düzeyler tanımlanır ve her bir düzey kapsamında verilen dereceler (diploma) belirtilir.

YÜKSEKÖĞRETİM DÜZEYLERİ	VERİLEN DERECELER/YETERLİKLER		
QF-EHEA: 3. Düzey EQF-LLL : 8. Düzey	DERECELER (DİPLOMALAR)		
	Doktora	Tıpta Uzmanlık	Sanatta Yeterlilik
QF-EHEA: 2. Düzey EQF-LLL : 7. Düzey	DERECELER (DİPLOMALAR)		
	Tezli Yüksek Lisans		Tezsiz Yüksek Lisans
QF-EHEA: 1. Düzey EQF-LLL : 6. Düzey	DERECELER (DİPLOMALAR)		
	Lisans (Fakülte programları)		Lisans (Yüksekokul ve Konservatuar programları)
QF-EHEA: Kısa Düzey, EQF-LLL : 5. Düzey	DERECELER (DİPLOMALAR)		
	Önlisans (Fakülte lisans programları içerisinde)		Önlisans (Meslek Yüksekokulları)

4.2.3. TYUYÇ’nin her bir düzeyi ve/veya profili için verilen derecelerin (diplomaların) türü (Award types)’nün belirlenmesi

Türkiye yükseköğretim sistemi içerisinde her bir düzey için verilen derecelerin türü bellidir ve bunlar; önlisans düzeyinde: lisans programları içerisinde önlisans, lisans düzeyinde: fakülte, yüksekokul ve konservatuar lisans, yüksek lisans, düzeyinde: tezli ve

tezsiz yüksek lisans ve doktora düzeyinde: doktora, tıpta uzmanlık ve sanatta yeterlilik dereceleridir. Bu dereceler, yukarıda belirtilen hususların TYUYÇ içerisinde belirginleşmesi sonrasında daha anlaşılır ve tanımlı hale geleceklerdir.

4.2.4. Düzeylerin tanımlanması için kullanılacak genel düzey tanımlayıcılarının (Level Descriptors) belirlenmesi ve bu tanımlayıcıları kullanarak TYUYÇ'nin tanımlanması

UYÇ Komisyonu ve Çalışma Grubu tarafından TYUYÇ'nin düzeylerinin Avrupa Yeterlik Çerçevesi Düzeyleri ile ilişkilendirilmesinde kullanılacak üst çerçevenin Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi tarafından önerilen ve QF-EHEA ile de uyumlu olan EQF-LLL'in, TYUYÇ düzeylerinin tanımlanmasında kullanılacak olan düzey tanımlayıcılarının da bu nedenle EQF-LLL'in düzey tanımlayıcıları olması kararlaştırılmıştır (Bkz. Tablo 1).

Bu seçimin en önemli nedenlerinden bir tanesi EQF-LLL'in yükseköğretim yeterliklerinin zaman içerisinde yaşamboyu öğrenim çerçevesinde ilk ve orta öğretim yeterlikleri ile birlikte informal ve tecrübeye dayalı kazanılmış yeterlikler ile ilişkilendirilmesinde sunmuş olduğu esnekliği, diğeri ise Türkiye Yükseköğretim Sistemi içerisinde mesleki eğitimin, meslek yüksekokulları ve ağırlıklı olarak bir mesleğe yönelik öğretim kazandıran yüksek okullar ile önemli bir yeri olduğu ve EQF-LLL'in bu alanı da kapsamıdır (Bkz. Bölüm 3.2). Bu yaklaşımla, Türk Eğitim Sisteminde mevcut tüm yeterlikler ile zaman içerisinde geliştirilecek yeterliklerin birbirleri ile bir bütünlük içerisinde tanımlanabileceği ve ilişkilendirilebileceği, tüm eğitim ve öğretimi kapsayan bir Ulusal Yeterlikler Çerçevesi'nin oluşturulabileceği düşünülmüştür.

Bu doğrultuda öncelikle, Türkiye Yükseköğretim Sistemi içerisinde mevcut lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyleri için EQF-LLL düzey tanımlayıcıları (genel öğrenme çıktıları) kullanılarak düzey tanımları hazırlanmış ve bu raporda paydaşların görüşlerin sunulmaktadır. Bunlar sırasıyla Tablo 7, 8 ve 9'da verilmektedir.

Önlisans programları dahil diğer mesleki yeterlik düzeylerinin tanımlanması ise TYUYÇ düzey ve düzey profillerinin (aynı düzeyde yer alan farklı öğrenme çıktıklarına sahip yeterliklerin) bu rapor sonrası paydaş görüşleri doğrultusunda tanımlanacaktır.

Diğer taraftan, Tablo 7-9'da lisans, yüksek lisans ve doktora için tanımlanmış yeterlik düzeyleri arasında kullanılan genel düzey tanımlayıcılarına göre ilişkinin ve ilerlemenin daha iyi görülebilmesi için kullanılan her bir tanımlayıcısının düzeylere göre değişimi (gelişimi) Tablo 10'da gösterilmektedir.

Tablo 7. Türkiye Yükseköğretim Ulusal Yeterlikler Çerçevesi 6. Düzey (Lisans) Tanımlayıcıları (Öğrenme Çıktıları)

TÜRKİYE YÜKSEKÖĞRETİM ULUSAL YETERLİKLER ÇERÇEVESİ (TYUYÇ)						
TYUYÇ DÜZEYİ	BİLGİ - Kuramsal - Uygulamalı	BECERİLER - Kavramsal/Bilişsel - Uygulamalı	KİŞİSEL VE MESLEKİ YETKİNLİKLER			
			Bağımsız Çalışabilme ve Sorumluluk Alabilme Yetkinliği	Öğrenme Yetkinliği	İletişim ve Sosyal Yetkinlik	Alana Özgü ve Mesleki Yetkinlik
<p>6</p> <p>LİSANS</p> <p>—</p> <p>EQF-LLL: 6. Düzey</p> <p>—</p> <p>QF-EHEA: 1. Düzey</p>	<p>- Ortaöğretimde kazanılan yeterliklere dayalı olarak alanındaki güncel bilgileri içeren ders kitapları, uygulama araç – gereçleri ve diğer bilimsel kaynaklarla desteklenen ileri düzeydeki kuramsal ve uygulamalı bilgilere sahip olmak</p>	<p>- Alanında edindiği ileri düzeydeki kuramsal ve uygulamalı bilgileri kullanabilmek,</p> <p>- Alanındaki kavram ve düşünceleri bilimsel yöntemlerle inceleyebilmek, verileri yorumlayabilmek ve değerlendirebilmek, sorunları tanımlayabilmek, analiz edebilmek, kanıtlara ve araştırmalara dayalı çözüm önerileri geliştirebilmek.</p>	<p>- Uygulamada karşılaşılan ve öngörülemeyen karmaşık sorunları çözmek için bireysel ve ekip üyesi olarak sorumluluk alabilmek,</p> <p>- Sorumluluğu altında çalışanların mesleki gelişimine yönelik etkinlikleri planlayabilmek ve yönetebilmek</p>	<p>- Edindiği bilgi ve becerileri eleştirel bir yaklaşımla değerlendirebilmek, öğrenme gereksinimlerini belirleyebilmek ve öğrenmesini yönlendirebilmek.</p>	<p>- Alanıyla ilgili konularda ilgili kişi ve kurumları bilgilendirebilmek; düşüncelerini ve sorunlara ilişkin çözüm önerilerini yazılı ve sözlü olarak aktarabilmek,</p> <p>- Düşüncelerini ve sorunlara ilişkin çözüm önerilerini nicel ve nitel verilerle destekleyerek uzman olan ve olmayan kişilerle paylaşabilmek,</p> <p>- Bir yabancı dili kullanarak alanındaki bilgileri izleyebilmek ve meslektaşları ile iletişim kurabilmek (“European Language Portfolio Global Scale”, Level B1)</p> <p>- Alanının gerektirdiği düzeyde bilgisayar yazılımı ile birlikte bilişim ve iletişim teknolojilerini kullanabilmek (“European Computer Driving Licence”, Advanced Level).</p>	<p>- Alanı ile ilgili verilerin toplanması, yorumlanması, duyurulması ve uygulanması aşamalarında toplumsal, bilimsel ve etik değerlere sahip olmak,</p> <p>- Sosyal hakların evrenselliğine değer veren, sosyal adalet bilincini kazanmış, kalite yönetimi ve süreçleri ile çevre koruma ve iş güvenliği konularında yeterli bilince sahip olmak.</p>

Tablo 8. Türkiye Yükseköğretim Ulusal Yeterlikler Çerçevesi 7. Düzey (Yüksek Lisans) Tanımlayıcıları (Öğrenme Çıktıları)

TÜRKİYE YÜKSEKÖĞRETİM ULUSAL YETERLİKLER ÇERÇEVESİ (TYUYÇ)						
TYUYÇ DÜZEYİ	BİLGİ - Kuramsal - Uygulamalı	BECERİLER - Kavramsal/Bilişsel - Uygulamalı	KİŞİSEL VE MESLEKİ YETKİNLİKLER			
			Bağımsız Çalışabilme ve Sorumluluk Alabilme Yetkinliği	Öğrenme Yetkinliği	İletişim ve Sosyal Yetkinlik	Alana Özgü ve Mesleki Yetkinlik
<p>7</p> <p>YÜKSEK LİSANS</p> <p>—</p> <p>EQF-LLL: 7. Düzey</p> <p>—</p> <p>QF-EHEA: 2. Düzey</p>	<p>- Lisans yeterliklerine dayalı olarak, aynı veya farklı bir alanda bilgilerini uzmanlık düzeyinde geliştirmek ve derinleştirmek,</p> <p>- Alanı ile ilgili disiplinler arasındaki etkileşimi kavramak.</p>	<p>- Alanında edindiği uzmanlık düzeyindeki kuramsal ve uygulamalı bilgileri kullanabilmek,</p> <p>- Alanındaki bilgileri farklı disiplin alanlarından gelen bilgilerle bütünleştirerek yeni bilgiler oluşturabilmek; uzmanlık gerektiren sorunları bilimsel araştırma yöntemlerini kullanarak çözümleyebilmek.</p>	<p>- Alanındaki bir sorunu, bağımsız olarak kurgulamak, çözüm yöntemi geliştirmek, çözmek, sonuçları değerlendirmek ve gerektiğinde uygulayabilmek,</p> <p>- Alanındaki uygulamalarda karşılaşılabilecek öngörülme-yen karmaşık durumlarda, yeni stratejik yaklaşımlar geliştirebilmek ve sorumluluk alarak çözüm üretebilmek.</p>	<p>- Alanıyla ilgili bilgileri eleştirel bir gözle değerlendirebilmek, öğrenmeyi yönlendirebilmek ve ileri düzey çalışmaları bağımsız olarak yürütebilmek.</p>	<p>- Alanındaki güncel gelişmeleri ve kendi çalışmalarını, alanındaki ve dışındaki gruplara, yazılı, sözlü ve görsel olarak sistemli biçimde aktarabilmek,</p> <p>- Sosyal ilişkileri ve bu ilişkileri yönlendiren normları eleştirel bir bakış açısıyla incelemek, bunları geliştirmek ve gerektiğinde değiştirmek üzere harekete geçebilmek,</p> <p>- En az bir yabancı dilde sözlü ve yazılı iletişim kurabilmek (“European Language Portfolio Global Scale”, Level B2),</p> <p>- Alanının gerektirdiği düzeyde bilgisayar yazılımı ile birlikte bilişim ve iletişim teknolojilerini ileri düzeyde kullanabilmek.</p>	<p>- Alanı ile ilgili konularda strateji, politika ve uygulama planları geliştirebilmek ve elde edilen sonuçları, kalite süreçleri çerçevesinde değerlendirebilmek,</p> <p>- Alanı ile ilgili verilerin toplanması, yorumlanması, duyurulması aşamalarında toplumsal, bilimsel ve etik değerleri gözetenek bu değerleri öğretebilmek ve denetleyebilmek,</p> <p>- Alanında özümstedikleri bilgiyi ve problem çözme yeteneklerini, disiplinlerarası çalışmalarda uygulayabilmek.</p>

Tablo 9. Türkiye Yükseköğretim Ulusal Yeterlikler Çerçevesi 8. Düzey (Doktora) Tanımlayıcıları (Öğrenme Çıktıları)

TÜRKİYE YÜKSEKÖĞRETİM YETERLİKLER ÇERÇEVESİ (TYUYÇ)						
TYUYÇ DÜZEYİ	BİLGİ - Kuramsal - Uygulamalı	BECERİLER - Kavramsal/Bilişsel - Uygulamalı	KİŞİSEL VE MESLEKİ YETKİNLİKLER			
			Bağımsız Çalışabilme ve Sorumluluk Alabilme Yetkinliği	Öğrenme Yetkinliği	İletişim ve Sosyal Yetkinlik	Alana Özgü ve Mesleki Yetkinlik
<p>8</p> <p>DOKTORA</p> <p>EQF-LLL: 8. Düzey</p> <p>QF-EHEA: 3. Düzey</p>	<p>- Yüksek lisans yeterliklerine dayalı olarak alanındaki güncel ve ileri düzeydeki bilgileri özgün düşünce ve/veya araştırma ile uzmanlık düzeyinde geliştirmek, derinleştirmek ve bilime yenilik getirecek özgün tanımlara ulaşmak,</p> <p>- Alanıyla ilgili çeşitli disiplinler arasındaki etkileşimi kavramak; yeni ve karmaşık fikirleri analiz, sentez ve değerlendirmede uzmanlık gerektiren bilgileri kullanarak özgün sonuçlara ulaşmak.</p>	<p>-Alanındaki yeni bilgilere sistematik bir biçimde yaklaşabilmek ve alanıyla ilgili araştırma yöntemlerinde üst düzeyde beceri kazanabilmek,</p> <p>- Bilime yenilik getiren, yeni bir bilimsel yöntem geliştirebilmek ya da bilinen bir yöntemi farklı bir alana uygulayabilmek, özgün bir konuyu araştırabilmek, kavrayabilmek, tasarlayabilmek, uyarlayabilmek ve uygulayabilmek,</p> <p>-Yeni ve karmaşık fikirlerin eleştirel analizini, sentezini ve değerlendirmesini yapabilmek.</p>	<p>- Bilime yenilik getiren, yeni bir bilimsel yöntem geliştiren ya da bilinen bir yöntemi bir alana uygulayan yayınlanabilir özgün bir çalışmayı ortaya koyarak, bilime katkıda bulunmak,</p> <p>- Alanı ile ilgili bir bilimsel makaleyi ulusal ve/veya uluslararası hakemli dergilerde yayınlamak alanındaki bilginin sınırlarını genişletebilmek.</p> <p>- Özgün ve disiplinlerarası sorunların çözülmesini gerektiren ortamlarda liderlik yapabilmek</p>	<p>- Yaratıcı ve eleştirel düşünme, sorun çözme ve karar verme gibi üst düzey zihinsel süreçleri kullanarak alanı ile ilgili yeni fikir ve yöntemler geliştirebilmek.</p>	<p>- Sosyal ilişkileri ve bu ilişkileri yönlendiren normları eleştirel bir bakış açısıyla incelemek, bunları geliştirmek ve gerektiğinde değiştirmeye yönelik eylemleri yönetebilmek ,</p> <p>- Uzman bir topluluk içinde özgün görüşlerini savunmada yetkinliğini gösteren etkili bir iletişim kurabilmek,</p> <p>- En az bir yabancı dilde, ileri düzeyde yazılı, sözlü ve görsel iletişim kurabilmek ve tartışabilmek (“European Language Portfolio Global Scale”, Level C1).</p>	<p>- Akademik ve profesyonel bağlamda teknolojik, sosyal veya kültürel ilerlemeleri tanıtarak, bilgi toplumu olma sürecine katkıda bulunmak,</p> <p>- Sorun çözmede stratejik karar verme süreçlerini kullanarak işlevsel etkileşim kurabilmek,</p> <p>- Alanında ve iş yaşamında karşılaşılan toplumsal, bilimsel ve etik konularda çözüm üretebilmek ve bu değerlerin gelişimini destekleyebilmek.</p>

Tablo 10. Türkiye Yükseköğretim Ulusal Yeterlikler Çerçevesi 6. Düzey (Lisans), 7. Düzey (Yüksek Lisans) ve 8. Düzey (Doktora) Tanımlayıcıları (Öğrenme Çıktıları) Arasındaki İlişki

TÜRKİYE YÜKSEKÖĞRETİM ULUSAL YETERLİKLER ÇERÇEVESİ (TYUYÇ)			
DÜZEYLER	6 LİSANS	7 YÜKSEK LİSANS	8 DOKTORA
TANIMLAYICILAR	EQF-LLL : 6. Düzey QF-EHEA: 1. Düzey	EQF-LLL : 7. Düzey QF-EHEA: 2. Düzey	EQF-LLL : 8. Düzey QF-EHEA: 3. Düzey
BİLGİ - Kuramsal - Uygulamalı	- Ortaöğretimde kazanılan yeterliklere dayalı olarak alanındaki güncel bilgileri içeren ders kitapları, uygulama araç – gereçleri ve diğer bilimsel kaynaklarla desteklenen ileri düzeydeki kuramsal ve uygulamalı bilgilere sahip olmak.	- Lisans yeterliklerine dayalı olarak, aynı veya farklı bir alanda bilgilerini uzmanlık düzeyinde geliştirmek ve derinleştirmek, - Alanı ile ilgili disiplinler arasındaki etkileşimi kavramak.	- Yüksek lisans yeterliklerine dayalı olarak alanındaki güncel ve ileri düzeydeki bilgileri özgün düşünce ve/veya araştırma ile uzmanlık düzeyinde geliştirmek, derinleştirmek ve bilime yenilik getirecek özgün tanımlara ulaşmak, - Alanıyla ilgili çeşitli disiplinler arasındaki etkileşimi kavramak; yeni ve karmaşık fikirleri analiz, sentez ve değerlendirmede uzmanlık gerektiren bilgileri kullanarak özgün sonuçlara ulaşmak.
BECERİLER - Kavramsal/Bilişsel - Uygulamalı	- Alanında edindiği ileri düzeydeki kuramsal ve uygulamalı bilgileri kullanabilmek, - Alanındaki kavram ve düşünceleri bilimsel yöntemlerle inceleyebilmek, verileri yorumlayabilmek ve değerlendirebilmek, sorunları tanımlayabilmek, analiz edebilmek, kanıtlara ve araştırmalara dayalı çözüm önerileri geliştirebilmek.	- Alanında edindiği uzmanlık düzeyindeki kuramsal ve uygulamalı bilgileri kullanabilmek, - Alanındaki bilgileri farklı disiplin alanlarından gelen bilgilerle bütünleştirerek yeni bilgiler oluşturabilmek; uzmanlık gerektiren sorunları bilimsel araştırma yöntemlerini kullanarak çözümlenebilmek.	- Alanındaki yeni bilgilere sistematik bir biçimde yaklaşabilmek ve alanıyla ilgili araştırma yöntemlerinde üst düzeyde beceri kazanabilmek, - Bilime yenilik getiren, yeni bir bilimsel yöntem geliştirebilmek ya da bilinen bir yöntemi farklı bir alana uygulayabilmek, özgün bir konuyu araştırabilmek, kavrayabilmek, tasarlayabilmek, uyarlayabilmek ve uygulayabilmek, -Yeni ve karmaşık fikirlerin eleştirel analizini, sentezini ve değerlendirmesini yapabilmek.

KİŞİSEL VE MESLEKİ YETKİNLİKLER	Bağımsız Çalışabilme ve Sorumluluk Alabilme Yetkinliği	<ul style="list-style-type: none"> - Uygulamada karşılaşılan ve öngörülemeyen karmaşık sorunları çözmek için bireysel ve ekip üyesi olarak sorumluluk alabilmek, - Sorumluluğu altında çalışanların mesleki gelişimine yönelik etkinlikleri planlayabilmek ve yönetebilmek 	<ul style="list-style-type: none"> - Alanındaki bir sorunu, bağımsız olarak kurgulamak, çözüm yöntemi geliştirmek, çözmek, sonuçları değerlendirmek ve gerektiğinde uygulayabilmek, - Alanındaki uygulamalarda karşılaşılabilecek öngörülmeleyen karmaşık durumlarda, yeni stratejik yaklaşımlar geliştirebilmek ve sorumluluk alarak çözüm üretebilmek. 	<ul style="list-style-type: none"> - Bilime yenilik getiren, yeni bir bilimsel yöntem geliştiren ya da bilinen bir yöntemi bir alana uygulayan yayınlanabilir özgün bir çalışmayı ortaya koyarak, bilime katkıda bulunmak, - Alanı ile ilgili bir bilimsel makaleyi ulusal ve/veya uluslararası hakemli dergilerde yayınlamak alanındaki bilginin sınırlarını genişletebilmek. - Özgün ve disiplinlerarası sorunların çözümlenmesini gerektiren ortamlarda liderlik yapabilmek
	Öğrenme Yetkinliği	<ul style="list-style-type: none"> - Edindiği bilgi ve becerileri eleştirel bir yaklaşımla değerlendirebilmek, öğrenme gereksinimlerini belirleyebilmek ve öğrenmesini yönlendirebilmek. 	<ul style="list-style-type: none"> - Alanıyla ilgili bilgileri eleştirel bir gözle değerlendirebilmek, öğrenmeyi yönlendirebilmek ve ileri düzey çalışmaları bağımsız olarak yürütebilmek. 	<ul style="list-style-type: none"> - Yaratıcı ve eleştirel düşünme, sorun çözme ve karar verme gibi üst düzey zihinsel süreçleri kullanarak alanı ile ilgili yeni fikir ve yöntemler geliştirebilmek.
	İletişim ve Sosyal Yetkinlik	<ul style="list-style-type: none"> - Alanıyla ilgili konularda ilgili kişi ve kurumları bilgilendirebilmek; düşüncelerini ve sorunlara ilişkin çözüm önerilerini yazılı ve sözlü olarak aktarabilmek, - Düşüncelerini ve sorunlara ilişkin çözüm önerilerini nicel ve nitel verilerle destekleyerek uzman olan ve olmayan kişilerle paylaşabilmek, - Bir yabancı dili kullanarak alanındaki bilgileri izleyebilmek ve meslektaşları ile iletişim kurabilmek (“European Language Portfolio Global Scale”, Level B1) - Alanının gerektirdiği düzeyde bilgisayar yazılımı ile birlikte bilişim ve iletişim teknolojilerini kullanabilmek (“European Computer Driving Licence”, Advanced Level). 	<ul style="list-style-type: none"> - Alanındaki güncel gelişmeleri ve kendi çalışmalarını, alanındaki ve dışındaki gruplara, yazılı, sözlü ve görsel olarak sistemli biçimde aktarabilmek, - Sosyal ilişkileri ve bu ilişkileri yönlendiren normları eleştirel bir bakış açısıyla incelemek, bunları geliştirmek ve gerektiğinde değiştirmek üzere harekete geçebilmek, - En az bir yabancı dilde sözlü ve yazılı iletişim kurabilmek (“European Language Portfolio Global Scale”, Level B2), - Alanının gerektirdiği düzeyde bilgisayar yazılımı ile birlikte bilişim ve iletişim teknolojilerini ileri düzeyde kullanabilmek. 	<ul style="list-style-type: none"> - Sosyal ilişkileri ve bu ilişkileri yönlendiren normları eleştirel bir bakış açısıyla incelemek, bunları geliştirmek ve gerektiğinde değiştirmeye yönelik eylemleri yönetebilmek , - Uzman bir topluluk içinde özgün görüşlerini savunmada yetkinliğini gösteren etkili bir iletişim kurabilmek, - En az bir yabancı dilde, ileri düzeyde yazılı, sözlü ve görsel iletişim kurabilmek ve tartışabilmek (“European Language Portfolio Global Scale”, Level C1).

	<p>Alana Özgü ve Mesleki Yetkinlik</p>	<p>- Alanı ile ilgili verilerin toplanması, yorumlanması, duyurulması ve uygulanması aşamalarında toplumsal, bilimsel ve etik değerlere sahip olmak,</p> <p>- Sosyal hakların evrenselliğine değer veren, sosyal adalet bilincini kazanmış, kalite yönetimi ve süreçleri ile çevre koruma ve iş güvenliği konularında yeterli bilince sahip olmak.</p>	<p>- Alanı ile ilgili konularda strateji, politika ve uygulama planları geliştirebilmek ve elde edilen sonuçları, kalite süreçleri çerçevesinde değerlendirebilmek,</p> <p>- Alanı ile ilgili verilerin toplanması, yorumlanması, duyurulması aşamalarında toplumsal, bilimsel ve etik değerleri gözeterek bu değerleri öğretebilmek ve denetleyebilmek,</p> <p>- Alanında özümstedikleri bilgiyi ve problem çözme yeteneklerini, disiplinlerarası çalışmalarda uygulayabilmek.</p>	<p>- Akademik ve profesyonel bağlamda teknolojik, sosyal veya kültürel ilerlemeleri tanıtarak, bilgi toplumu olma sürecine katkıda bulunmak,</p> <p>- Sorun çözmede stratejik karar verme süreçlerini kullanarak işlevsel etkileşim kurabilmek,</p> <p>- Alanında ve iş yaşamında karşılaşılan toplumsal, bilimsel ve etik konularda çözüm üretebilmek ve bu değerlerin gelişimini destekleyebilmek.</p>
--	---	--	---	--

4.2.5. TYUYÇ'nin her bir düzeyi için kredi ve iş yükü aralığı (Credits and workload)

TYUYÇ yer alacak düzeylerinin mevcut öğrenim süreleri ve Bologna Süreci Avrupa Kredi Transfer Sistemi (AKTS) uygulama yaklaşımları göz önüne alınarak her bir öğrenme düzeyi için toplam AKTS kredileri ve toplam iş yükü aralıkları Tablo 1'de verilmektedir.

Tablo 11. Yükseköğretim 6. Düzey (Lisans), 7. Düzey (Yüksek Lisans) ve 8. Düzey (Doktora)'leri için Var Olan ve/veya Öngörülen Toplam AKTS ve İş Yükü Aralıkları*

TYUYÇ DÜZEYLERİ	SÜRE (Yıl)	TOPLAM AKTS KREDİSİ (Yıl x 60 AKTS)	TOPLAM İŞ YÜKÜ (Saat) (1 AKTS= 25- 30 saat)
6. DÜZEY (LİSANS)	4	240	6.000 – 7.200
7. DÜZEY (YÜKSEK LİSANS)	1,5 - 2	90 – 120	2.250 – 2.700 3.000 - 3.600
8. DÜZEY (DOKTORA)	3 - 4	180 – 240	4.500 – 5.400 6000 – 7.200

* Bir akademik eğitim-öğretim yılı 60 AKTS ve 1500-1800 saat iş yükü esas alınarak hesaplanmıştır.

4.2.6. TYUYÇ'ni oluşturma sürecinde paydaşlardan görüş alınması (Consultation)

TYUYÇ'nin oluşturulma sürecinin tüm aşamalarında görüşlerine öncelikli olarak başvurulacak olan paydaşlar belirlenmiştir ve isimleri aşağıda verilmektedir. Diğer taraftan TYUYÇ'nin oluşturma sürecinin tüm aşamaları ve ilgili gelişmeler Yükseköğretim Kurulu'nun ve 2009 yılında oluşturulacak olan TYUYÇ web sayfasında ülkemizdeki diğer paydaşların ve kamuoyunun görüşlerine sunulacak ve değerlendirmelerine açık olacaktır.

- **Üniversitelerarası Kurul**
- **Yükseköğretim Kurumları (130 kurum)**
- **Tüm Bakanlıklar**
- **Mesleki Yeterlilikler Kurumu**
- **Yükseköğretim Kurumları Öğrenci Konseyleri ve Ulusal Öğrenci Konseyi**

- **Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA)**
- **Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK)**
- **Meslek Kuruluşları**
 - Basın Konseyi
 - Çevre Mühendisleri Odası
 - Elektrik Mühendisleri Odası
 - Fizik Mühendisleri Odası
 - Gemi Mühendisleri Odası
 - Gıda Mühendisleri Odası
 - Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası
 - İç Mimarlar Odası
 - İnşaat Mühendisleri Odası
 - Jeofizik Mühendisleri Odası
 - Jeoloji Mühendisleri Odası
 - Kimya Mühendisleri Odası
 - Maden Mühendisleri Odası
 - Makine Mühendisleri Odası
 - Metalurji Mühendisleri Odası
 - Meteoroloji Mühendisleri Odası
 - Mimarlar Odası
 - Petrol Mühendisleri Odası
 - Peyzaj Mimarları Odası
 - Şehir Plancıları Odası
 - Tekstil Mühendisleri Odası
 - TMMOB Türk Mühendisleri Odası
 - Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB)
 - Türk Diş Hekimleri Birliği
 - Türk Veteriner Hekimleri Birliği
 - Türkiye Gazeteciler Cemiyeti
 - Türkiye Barolar Birliği
 - Türk Tabipler Birliği
 - Türk Eczacılar Birliği
 - Türk Sanayici ve İşadamları Derneği

Türk Hemşireler Derneği

Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği (TÜRMOB)

Ziraat Mühendisleri Odası

- **Vakıflar**

Türk Eğitim Vakfı (TEV)

Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı (TEGV)

Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV)

- **Dernekler**

Mühendislik Eğitim Programları Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği (MÜDEK)

Otomotiv Sanayi Derneği (OSD)

Türk Psikologlar Derneği (TPD)

Türk Sosyal Bilimler Derneği

Türkiye Bilişim Derneği (TBD)

Türkiye Kalite Derneği (KalDer)

- **Sendikalar ve Konfederasyonlar**

Eğitimciler Birliği Sendikası (EĞİTİM-BİR-SEN)

Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası (EĞİTİM-SEN)

Eğitim ve Bilim İşgörenleri Sendikası (EĞİTİM-İŞ)

HAK-İŞ Konfederasyonu

Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu (KESK)

Türk Eğitim Sendikası (TÜRK EĞİTİM-SEN)

Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK)

Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (TÜRK-İŞ)

Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK)

Türkiye Kamu Çalışanları Sendikaları Konfederasyonu (KAMU-SEN)

EK 1:

Avrupa Yükseköğretim Alanı Yeterlikler Çerçevesi
(The Overarching Framework for Qualifications of the European Higher Education Area, QF-EHEA)

Düzeyleler	Öğrenme Çıktıları	AKTS (ECTS)
Birinci düzey içerisinde ya da ona bağlantılı olarak tanımlanan kısa dönem (Short Cycle) yeterlikler (Önlisans Derecesi)	<p>Yükseköğretimde (birinci düzey içerisinde ya da ona bağlantılı olarak) tanımlanan kısa dönem (short cycle) derecesinin tamamlandığını belirten yeterlikleri kazanan öğrenciler:</p> <ul style="list-style-type: none">• Genel ortaöğretimde kazandıkları bilgiler üzerine kurulan ve ileri düzey ders kitapları ile desteklenen bir çalışma ya da mesleki çalışma alanında bilgi ve anlamaya sahip olduklarını tipik bir düzeyde gösterirler ve bu bilgilerini kişisel gelişmeleri ve daha sonraki eğitimleri yolunda birinci düzeyi tamamlamada (dikey geçiş için) kullanabilirler.• Bilgilerini ve anlayışlarını mesleki bağlamda uygulayabilirler.• İyi tanımlanmış somut ve soyut problemlere karşılık açık ve net bir biçimde verileri tanımlama ve kullanma kapasitesine sahiptirler.• İyi tanımlanmış somut ve soyut problemlere çözüm üretmek için verileri tanımlama ve kullanabilme yeteneğine sahiptirler.• Arkadaşları, danışmanları ve müşterileri ile anladıkları, becerileri ve eylemleri hakkında iletişim kurabilirler.• Belirli bir bağımsızlıkla ileri çalışmaları yapabilecek öğrenme becerilerine sahiptirler.	120 AKTS kredisi, 2 yıl
Birinci Düzey (First Cycle) Yeterlikler (Lisans Derecesi)	<p>Yükseköğretimde birinci düzey (lisans) derecesinin tamamlandığını belirten yeterlikleri kazanan öğrenciler:</p> <ul style="list-style-type: none">• Genel ortaöğretimde kazanılan yeterlikler üzerinden kurulan ve tipik olarak bazı yönleri ile alanlarında güncel gelişmeleri kapsayan ileri düzey ders kitapları ile desteklenen bir alandaki bilgilere sahip olduklarını ve çalışmalarını anladıklarını gösterirler.• Bilgi ve anlamalarını, işlerine ve mesleklerine profesyonel bir yaklaşımla uygulayabilirler ve çalışma alanlarında tartışmalar başlatıp sürdürebilen yetkinlikler ile problemleri çözebileceklerini gösterirler.• Çalışma alanları ile ilgili toplumsal, bilimsel ya da etik konular üzerine karar verebilmek için gerekli verileri toplama ve yorumlama yeterliliğine sahiptirler.• Uzman ya da uzman olmayan dinleyici gruplarını bilgilendirip, onlara düşüncelerini, problemlerini ve çözümlerini iletebilirler.• Yüksek derecede özellikle ileri düzeyde çalışmaları sürdürmek için gerekli olan öğrenme becerilerini geliştirirler.	180-240 AKTS kredisi 3-4 yıl

Düzeyleler	Öğrenme Çıktıları	AKTS (ECTS)
İkinci Düzey (Second Cycle) Yeterlikler (Yüksek Lisans Derecesi)	Yükseköğretimde ikinci düzey (yüksek lisans) derecesinin tamamlandığını belirten yeterlikleri kazanan öğrenciler: <ul style="list-style-type: none"> • Tipik olarak birinci aşama ile ilişkilendirilmiş yeterliklerin genişlemesi ve güçlenmesi üzerine kurulmuş bilgi ve anlayışı ya da fırsatı, araştırma alanında, orijinal fikirlerin geliştirilmesinde ve uygulanmasında kullanabildiklerini gösterirler. • Bilgi, anlama ve problem çözme yeteneklerini kendi çalışma alanları ile ilgili olarak geniş (ya da disiplinlerarası) bağlamlarda yeni veya yabancı ortamlarda uygulayabilirler. • Tamamlanmamış veya sınırlı veriler ile bilgiyi tamamlayabilme, karmaşıklığı kontrol edebilme ve karar verebilme yeteneğine ve bu şekilde oluşturdukları bilgilerin uygulanmasında, sosyal ve etik sorumluluğun bilincine sahiptirler. • Ulaştıkları sonuçları ve onları destekleyen bilgi ve tartışmaları uzman olan ya da olmayan kişilere açıkça ve muğlak olmayan bir şekilde iletebilirler. • Büyük ölçüde kimseye bağlı olmaksızın veya özerk bir şekilde çalışmalarını sürdürmelerini sağlayacak öğrenme becerilerine sahiptirler. 	<p>En az 60 AKTS kredisi ikinci düzey düzeyinde olmak üzere, 90-120 AKTS kredisi</p>
Üçüncü Düzey (Third Cycle) Yeterlikler (Doktora Derecesi)	Yükseköğretimde üçüncü düzey (doktora) derecesinin tamamlandığını belirten yeterlikleri kazanan öğrenciler: <ul style="list-style-type: none"> • Bir çalışma alanında sistematik anlayışı ve bu alanla ilgili araştırmalarda yöntem ve becerilerde ustalık gösterirler. • Önemli bir araştırma sürecini bilimsel bütünlük içinde kurgulama, tasarlama, uygulama ve uyarlama yeteneğine sahip olduklarını gösterirler. • Bir bölümü ulusal ve uluslararası hakemli dergilerde yayımlanan önemli hacimdeki çalışmayı geliştirerek bilginin sınırlarını genişleten orijinal araştırma ile bilime katkıda bulunurlar. • Yeni ve karmaşık fikirlerin eleştirel analizini, değerlendirilmesi ve sentezini yapma kapasitesine sahiptirler. • Uzmanlık alanları ile ilgili olarak alanındaki arkadaşlarıyla, daha geniş bilimsel topluluklarla ve toplumun geneli ile iletişim kurma yeteneğine sahiptirler. • Akademik ve profesyonel bağlamda teknolojik, sosyal veya kültürel ilerlemeleri, bilgi tabanlı toplumda tanıtıp yüceltebilmelidir. 	<p>Tanımlanma aşamasında</p>

EK 2:**Avrupa Yeterlilik Çerçevesi (EQF) kapsamındaki düzeyleri tanımlayan tanımlayıcılar**

8 düzeyin her biri herhangi bir sistemdeki yeterliklerle ilgili öğrenme çıktılarını gösteren bir dizi tanımlayıcı tarafından tanımlanmaktadır.

	Bilgi	Beceri	Yetkinlik
	EQF bağlamında, bilgi kuramsal ve uygulamalı bilgi olarak tanımlanmaktadır.	EQF bağlamında, beceriler bilişsel (mantıksal, sezgisel ve yaratıcı düşünme) ve uygulamaya dayalı beceriler (el becerisi, metot, materyal ve araç kullanımları) olarak tanımlanmaktadır.	EQF bağlamında, yetkinlik sorumluluk ve özerklik terimlerini içerecek şekilde tanımlanmaktadır.
Düzye 1 Düzye 1 ile ilgili öğrenme çıktıları	Temel genel bilgileri hatırlamak	Basit görevleri yerine getirmek için temel becerileri kullanmak	Doğrudan gözetim altında iş ve çalışma görevlerini tamamlamak ve basit ve istikrarlı ortamlarda kişisel etkinlik sergilemek
Düzye 2 Düzye 2 ile ilgili öğrenme çıktıları	Belirli bir alanda temel bilgileri hatırlamak	Eylemin rutinleri ve stratejileri tanımlayan kurallarla yönlendirildiği görevleri yerine getirmek üzere becerileri ve anahtar yetkinlikleri kullanmak	Biraz özerklikle denetim altında çalışmak
Düzye 3 Düzye 3 ile ilgili öğrenme çıktıları	Süreçleri, teknikleri, materyalleri, gereçleri, ekipmanı, teknolojiyi ve bazı teorik fikirleri içeren bir alana bilgiyi uygulamak	Görevleri yerine getirmek ve yöntemlerin, araçların ve materyallerin seçilmesi yoluyla kişisel yorumu sergilemek için alana özel çeşitli beceriler kullanmak	Görevlerin tamamlanmasıyla ilgili sorumluluk almak ve genellikle istikrarlı olan ancak bazı faktörlerin değiştiği işlerde ve çalışmalarda rolle ilgili bir miktar bağımsızlık sergilemek
Düzye 4 Düzye 4 ile ilgili öğrenme çıktıları	Alana özel çeşitli pratik ve teorik bilgileri kullanmak	Uzmanlık bilgilerini uygulayarak ve uzman bilgi kaynaklarını kullanarak iş veya çalışma ortamında ortaya çıkan görevler karşısında stratejik yaklaşımlar geliştirmek	Genellikle tahmin edilebilir olan, değişime neden olan çeşitli faktörler içeren ve bazı faktörlerin birbiriyle ilişkili olduğu iş ve çalışma ortamlarında yönlendirme olarak rolü yönetmek, Diğerlerinin rutin işlerini gözetim altında tutmak ve onların eğitimiyle ilgili bir miktar sorumluluk almak.

Düzyey 5 (*) Düzyey 5 ile ilgili öğrenme çıktıları	Genelde belirli bir alanda uzmanlaşma gerektiren geniş kapsamlı teorik ve pratik bilgileri kullanmak ve bilgi temelının sınırlarıyla ilgili farkındalık sergilemek	İyi tanımlı somut ve soyut çözümleri araştırırken stratejik ve yaratıcı cevaplar geliştirmek	Bazıları birbiriyle etkileşim halinde olan ve öngörülemeyen değışime yol açan birtakım faktörlerin bulunduğu ortamlarda problem çözmeyi gerektiren projeleri bağımsız olarak yönetme İnsanları yönetmek; kişisel performansı ve başkalarının performansını incelemek
Düzyey 6 (**) Düzyey 6 ile ilgili öğrenme çıktıları	Belirli bir alanda ayrıntılı teorik ve pratik bilgi kullanmak. Bilgilerin bir kısmı alanda ön plana sahiptir ve teorilerle ilkelerin anlaşılması açısından çok önemlidir	Karmaşık ve uzmanlık gerektiren bir alanda yöntem ve araçlarla ilgili ustalık sergilemek ve kullanılan yöntemler açısından yenilikler yapmak	Öngörülemeyen ve birbiriyle etkileşim halindeki çeşitli faktörlerle birlikte karmaşık problemlerin çözümlenmesini gerektiren iş ve çalışma ortamlarında idarî tasarım, kaynak ve ekip yönetimi sorumluluklarını almak
Düzyey 7 (***) Düzyey 7 ile ilgili öğrenme çıktıları	Bir kısmı belirli bir alanda ön planda gelen, yüksek oranda uzmanlık gerektiren teorik ve pratik bilgileri kullanmak. Bu bilgi, fikirler geliştirme ve/veya uygulama konusunda orijinalliğin temelini oluşturur. Belirli bir alanla ilgili bilgiler ve çeşitli alanlar arasındaki etkileşim hakkında farkındalık sergilemek	Yeni veya disiplinlerarası alanlardan bilgileri birleştirerek problemlere konan tanıları temel alan bir araştırma oluşturmak ve eksik veya sınırlı bilgiyle yargılarda bulunmak	Yabancı, karmaşık, öngörülemeyen ve birbiriyle etkileşim halindeki pek çok faktör içeren problemlerin çözümlenmesini gerektiren iş ve çalışma ortamlarında liderlik ve yenilik sergilemek Proje geliştirme konusunda yaratıcılık sergilemek ve ekip performansı geliştirmek için başkalarının eğitimini içeren yönetim süreçlerinde inisiyatif almak
Düzyey 8 (****) Düzyey 8 ile ilgili öğrenme çıktıları	Belirli bir alanda en önde gelen gelişmiş yeni ve karmaşık fikirleri analiz etmek, değerlendirmek ve sentezlemek için uzmanlık gerektiren bilgileri kullanmak	Yeni bilgilere ve yeni prosedür çözümlerine yol açan projeleri araştırmak, kavramak, tasarlamak, uygulamak ve uyarlamak	Orijinal olan ve birbiriyle etkileşim halindeki pek çok faktörü içeren problemlerin çözümlenmesini gerektiren iş ve çalışma ortamlarında kapsamlı liderlik, yenilik ve özerklik sergilemek

QF-EHEA ile karşılaştırılabilirliği (uyumluluğu): QF-EHEA yükseköğretim her düzeyi için düzey tanımlayıcılarını vermektedir . Bu çerçevede her bir düzey için düzey tanımlayıcıları düzeyin başarı ile tamamlanması sonucunda elde edilecek öğrenme çıktıları (kazanımları) genel tanımlarıdır ve EQF-LLL ile uyumluluğu şu şekildedir:

- (*) QF-EHEA kapsamında yükseköğretimde kısa düzey (lisans içinde veya lisans ile ilişkilendirilmiş önlisans) Bologna Süreci kapsamında Ortak Kalite Girişimi (Joint Quality Initiative) tarafından geliştirilmiş ve EQF-LLL'in 5. Düzey öğrenme çıktıları (düzey tanımlayıcıları)'na karşılık gelmektedir.
- (**) QF-EHEA kapsamında yükseköğretimde 1. düzey Bologna Süreci'nde 2005 yılında Bergen'de yükseköğretimden sorumlu bakanlar toplantısında kabul edildiği şekilde EQF-LLL'in 6. Düzey öğrenme çıktıları (düzey tanımlayıcıları)'na karşılık gelmektedir.
- (***) QF-EHEA kapsamında yükseköğretimde 2. düzey Bologna Süreci'nde 2005 yılında Bergen'de yükseköğretimden sorumlu bakanlar toplantısında kabul edildiği şekilde EQF-LLL'in 7. Düzey öğrenme çıktıları (düzey tanımlayıcıları)'na karşılık gelmektedir.
- (****) QF-EHEA kapsamında yükseköğretimde 3. düzey Bologna Süreci'nde 2005 yılında Bergen'de yükseköğretimden sorumlu bakanlar toplantısında kabul edildiği şekilde EQF-LLL'in 8. Düzey öğrenme çıktıları (düzey tanımlayıcıları)'na karşılık gelmektedir.

EK 3:**Yükseköğretim Ulusal Yeterlikler Çerçevesi Düzey Tanımlayıcıları İlk Taslak Çalışması¹¹**

Düzey	Öğrenme Çıktıları
ÖN LİSANS (QF-EHEA: Kısa Dönem – EQF/LL: Beşinci Düzey)	Genel veya mesleki ortaöğretimde kazanılan yeterlikler üzerine kurulan ve ortaöğretim düzeyi üzerindeki dersler ile uygulama araç ve gereçleri ile desteklenen bir alandaki bilgi ve becerilere sahip olmak ve o alandaki temel kavramları kavradığını göstermek
	Alanında tanımı iyi yapılmış problemlerin çözümü için gerekli olan verileri tanımlama, toplama ve kullanmayı etkin bir biçimde yapabilmek; pratik uygulamalarda gereken teorik bilgileri, el ve/veya düşünsel becerileri kullanabildiğini göstermek.
	Alanı ile ilgili tasarımları ve uygulamaları çalışma arkadaşlarına, üstlerine ve hizmet verdiği kişi ve gruplara açık bir biçimde anlatabilmek ve takım çalışması yapabilmek
	Alanında bağımsız olarak öğrenmeyi ve öğrendiklerini uygulayabildiğini göstermek.
	Alanı ile ilgili çalışmalarda öngörülmeven durumlarla ilgili sorunları belirleme ve çözüm arama yeteneğini kazandığını göstermek
	Sorumluluğu altında çalışanların performanslarını objektif olarak değerlendirmek ve denetlemek
	Alanında yeterli olacak düzeyde yabancı dil bilgisine sahip olmak (“European Language Portfolio Global Scale”, Level A2)
	Temel bilgisayar kullanımı bilgisi ile birlikte, mesleğinin gerektirdiği yazılım ve donanımı kullanabilmek (“European Computer Driving Licence”, Basic Level)
	Alanı ile ilgili konularda, sosyal sorumluluk, etik değerler ve sosyal güvenlik hakları bilgisi ve bilincine sahip olmak
	Alanı ile ilgili konularda, iş güvenliği, işçi sağlığı ve çevre koruma bilgisi ve bilincine sahip olmak

¹¹ Yükseköğretim Yeterlikler Çerçevesi Raporu, Yükseköğretim Yeterlikler Komisyonu, Haziran 2007

Düzyer	Öğrenme Çıktıları
LİSANS (QF-EHEA: Birinci Düzey – EQF/LLL: Altıncı Düzey)	Ortaöğretimde kazanılan yeterlikler üzerine kurulan, alanındaki en güncel bilgileri içeren ders kitapları, uygulama araç ve gereçleri ve diğeryer bilimsel kaynaklarla desteklenen ileri düzeyde bilgi ve kavrayışa sahip olmak, bunları kullanabilmek
	Alanındaki kavramları, fikirleri ve verileri, bilimsel yöntemlerle değeryerlendirmek, karmaşık problem ve konuları belirlemek ve analiz edebilmek, tartışmalar yapabilmek, kanıta ve araştırmalara dayalı öneriler geliştirebilmek
	Uzman ya da uzman olmayan dinleyici gruplarını, alanı ile ilgili konularda bilgilendirmek, onlara düşüncelerini problemleri ve çözüm yöntemlerini açık bir biçimde yazılı ve sözlü aktarabilmek
	Öğrenmeyi öğrenme becerileri ve eleştirel düşünceyle, ileri düzey çalışmalarını bağımsız olarak yürütebileceğini gösterebilmek
	Alanındaki uygulamalarda karşılaşılabileceği öngörülemeyen karmaşık durumlarda sorumluluk alarak çözüm üretebilmek
	Sorumluluğu altında çalışanların mesleki gelişimine yönelik etkinlikleri planlayıp yönetebilmek
	Alanındaki bilgileri takip edip kullanabilecek ve meslektaşları ile iletişim kurabilecek düzeyde yabancı dil bilgisine sahip olmak. (“European Language Portfolio Global Scale”, Level B1)
	Alanının gerektirdiği düzeyde bilgisayar yazılımını ve donanımı bilgisi ile birlikte bilişim ve iletişim teknolojilerini kullanabilmek (“European Computer Driving Licence”, Advanced Level)
	Alanı ile ilgili verilerin toplanması, yorumlanması, duyurulması aşamalarında toplumsal, bilimsel ve etik değeryerleri gözetme yeterliliğine sahip olmak Alanı ile ilgili verilerin toplanması, yorumlanması, duyurulması aşamalarında bilimsel, sosyal ve etik değeryerleri gözetme bilgi ve bilincine sahip olmak
	İş güvenliği, işçi sağlığı, sosyal güvenlik hakları, kalite kontrol ve yönetimi ile çevre koruma konularında yeterli bilgi ve bilince sahip olmak

Düzy	Öğrenme Çıktıları
YÜKSEK LİSANS (QF-EHEA: İkinci Düzey – EQF/LLL: Yedinci Düzey)	Lisans derecesi yeterlikleri üzerine kurulan, aynı ya da farklı bir alandaki bilgilerin genişletilmesi ve derinleştirilmesi ile birlikte bilimsel araştırma yaparak bilgiye ulaşabilme, bilgiyi değerlendirme, yorumlama ve uygulama yapabilmek
	Alanındaki sınırlı ya da eksik verileri kullanarak bilimsel yöntemlerle bilgiyi geliştirebilmek, bilimsel, toplumsal ve etik sorumluluk ile kullanabilmek
	Alanındaki bir problemi, bağımsız olarak kurgulamak, çözüm yöntemi geliştirmek, çözmek, sonuçları değerlendirmek ve gerektiğinde uygulayabilmek
	Alanındaki güncel gelişmeleri ve kendi çalışmalarını, alanındaki ve dışındaki gruplara, yazılı, sözlü ve görsel olarak sistemli bir şekilde aktarabilmek
	Alanındaki uygulamalarda karşılaşılabilecek öngörülmeven karmaşık durumlarda, yeni stratejik yaklaşımlar geliştirebilmek ve sorumluluk alarak çözüm üretebilmek
	Alanı ile ilgili konularda strateji, politika ve uygulama planları geliştirebilmek ve elde edilen sonuçları, kalite süreçleri çerçevesinde değerlendirebilmek
	En az bir yabancı dilde sözlü ve yazılı iletişim yeteneğine sahip olmak (“European Language Portfolio Global Scale”, Level B2)
	Alanının gerektirdiği bilgisayar yazılımı ve donanımı bilgisi ile birlikte bilişim ve iletişim teknolojilerini kullanabilmek ve geliştirebilmek
	Alanı ile ilgili verilerin toplanması, yorumlanması, duyurulması aşamalarında bilimsel, sosyal ve etik değerleri gözeterek bu değerleri öğretebilmek ve denetlemek
	Alanında özümstedikleri bilgiyi ve problem çözme yeteneklerini, disiplinlerarası çalışmalarda uygulayabilmek.

Düzy	Öğrenme Çıktıları
DOKTORA (QF-EHEA: Üçüncü Düzey – EQF/LL: Sekizinci Düzey)	Genellikle yüksek lisans yeterliklerine dayalı bir alanda bilgilerin genişletilmesi ve derinleştirilmesi ile birlikte, özgün bir konuda bilimsel saygınlık içinde bağımsız olarak araştırma sürecini algılayabilmek, tasarlayabilmek, uygulayabilmek ve sonuçlandırabilmek
	Bir alanda en yeni bilgilere sistematik bir yaklaşımla sahip olmak ve kavramanın yanında, bu alanla ilgili araştırmalarda, yöntem ve becerilerde üst düzeyde ustalık kazanmak
	Bilime yenilik getiren, yeni bir bilimsel yöntem geliştiren ya da bilinen bir yöntemi, bir alana uygulayan özgün bir çalışmanın en az bir bölümünü, ulusal ve/veya uluslararası hakemli saygın dergilerde yayınlayıp, alanındaki bilginin sınırlarını genişleterek bilime katkıda bulunmak
	Yeni ve karmaşık fikirlerin eleştirel analizini, sentezini ve değerlendirmesini yapabilmek
	En az bir yabancı dilde, ileri düzeyde yazılı sözlü ve görsel iletişim kurabilmek ve tartışabilmek (“European Language Portfolio Global Scale”, Level C1)
	Akademik ve profesyonel bağlamda teknolojik, sosyal veya kültürel ilerlemeleri tanıtarak, bilgi toplumu olma sürecine katkıda bulunmak

